

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Uppväckande av döda i berättelsen av Lukas

Likheter och skillnader i uppväckande av döda i

Lukasevangeliet och Apostlagärningarna

Resurrection of the Dead in the Story by Luke

Similarities and Differences in the Resurrection of the Dead in

the Gospel of Luke and the Acts of the Apostles

Magnus Pettersson

Termin: Vårtermin 2021

Kurs: RT2901 Examensarbete, 15 hp

Nivå: Magisteruppsats

Handledare: Tobias Hägerland

Abstract

This essay seeks to analyze the stories of how the dead are resurrected as described by Luke in the Gospel of Luke and the Acts of the Apostles. With the help of a narrative-critical analysis, I will examine similarities and differences in how the awakening takes place and compare it with other stories where resurrection takes place. I will partly use the stories from the first and second Book of Kings where the prophets Elijah and Elisha each raise a young boy who has died and I will partly also use the story of Apollonius who raises a young woman who dies just before her wedding. What I want an answer to is whether these texts are united in some form of consensus when it comes to awakening or whether they go in opposite directions. What I can state in my research is that there are great similarities between these stories but also things that differ. Particularly interesting is the connection that can be seen between Jesus' way of raising the dead with how Peter does, but also that Paul lacks that connection. Paul only seems to know about how the prophets did and that seems to have inspired his actions.

Sammandrag

Denna uppsats vill analysera berättelserna om hur döda uppväcks så som det beskrivs av Lukas i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna. Med hjälp av en narrativkritisk analys ska jag undersöka likheter och skillnader i hur uppväckandet går till och jämföra det med andra berättelser som handlar om när döda uppväcks. Dels är det berättelserna från första och andra Kungaboken där profeterna Elia och Elisha uppväcker varsin ung pojke som avlidit och dels är det berättelsen om Apollonius som uppväcker en ung kvinna som avlider strax innan sitt bröllop som jag kommer att använda mig av. Det jag vill ha svar på är om dessa texter förenas i någon form av samsyn när det gäller uppväckande eller om de går i motsatta riktningar. Det jag kan konstatera i min undersökning är att det finns stora likheter mellan dessa berättelser men också saker som skiljer sig åt. Särskilt intressant är den koppling som man kan se mellan Jesu sätt att uppväcka döda med hur Petrus gör men också att den kopplingen saknas hos Paulus. Paulus verkar endast veta hur profeterna gjorde och det tycks inspirerat hans handlande.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Sammandrag	1
1 Inledning	3
1.1 Syfte	4
1.2 Frågeställning	4
1.3 Tidigare forskning	4
1.4 Material och avgränsning	6
1.5 Metod och teori	7
1.6 Disposition	9
2 Bakgrund	11
2.1 Hur man såg på sjukdomar och helande vid vår tideräknings början	11
2.2 Uppväckande av döda i Gamla testamentet	12
2.3 Uppväckande av döda i Apollonius liv	14
3 Analys av Lukas texter	18
3.1 Text 1. Änkans son i Nain. Luk 7:11–17	18
3.2 Text 2. Jairos dotter. Luk 8:40–42, 49–56	22
3.3 Text 3. Petrus uppväcker Tabita. Apg 9:36–42	25
3.4 Text 4. Paulus uppväcker Eutychos. Apg 20:7–12	27
4 Komparativ analys	32
4.1 Likheter och skillnader mellan Lukas texter	32
4.1.1 Quinary scheme	34
4.1.2 Karaktärsindelning	35
4.1.3 Structuralist criticism	36
4.2 Likheter och skillnader mellan Lukas texter och texterna i Gamla testamentet	37
4.3 Likheter och skillnader mellan Lukas texter och texten om Apollonius	39
5 Slutsats	41
6 Källförteckning	43
6.1 Primärkällor	43
6.2 Sekundärkällor	43
6.3 Länkar från internet	45

1 Inledning

Nya testamentet inleds med att fyra evangelister ger sina berättelser om hur det var när Jesus, Guds son, var verksam som människa på vår jord för snart 2000 år sedan. Det är berättelser som beskriver hur Gud blev människa, hur han utför olika under och mirakel, hur det gick till när han utlämnas till översteprästerna, hur han korsfästs, dör och uppstår. Allt för att ge en så bra bild om vem Jesus är och de vill naturligtvis att detta evangelium också ska få spridning ut över världen. Idag kan vi, i Nya testamentet, läsa dessa evangelium parallellt för att få en så bra bild som möjligt om hur det gick till när Jesus vandrade omkring på vår jord men så har det förstås inte alltid varit. Varje författare till evangelierna, Matteus, Markus, Lukas och Johannes vänder sig till olika grupper av människor för att få ut det glada budskapet. Det betyder att när dessa böcker skrevs hade mottagarna inte möjlighet – som vi har idag – att jämföra de olika böckerna med varandra för att få en klar bild om vem Jesus är och vad det var han gjorde som gör att han utmärker sig som Guds utvalda son. I denna uppsats vill jag försöka förstå hur berättelserna som handlar om att döda uppväcks kan ha förståtts av de som läste dessa och jag vill infoga mig till de människor som hade glädjen att få ta emot Lukas berättelse om detta. Lukas är inte bara författare till evangeliet som bär hans namn utan också till Apostlagärningarna. De som alltså Lukas vänder sig till hade troligtvis både tillgång till berättelsen om Jesu liv och det som hände efter hans himmelfärd då apostlarna fortsatte att missionera ut det glada budskapet över världen. Det gör det därför extra intressant att studera de tillfällen där döda uppväcks i Lukasevangeliet men också de tillfällen då detta sker i Apostlagärningarna. För det är inte bara Jesus som uppväcker döda i dessa berättelser, Petrus och Paulus gör det också.

En initial fråga som man kan ställa sig är om det finns andra berättelser eller kulturella iakttagelser som gjort att man ens kommit på tanken att försöka väcka någon som dött? Svaret på den inledande frågan är: Ja, det finns andra sådana berättelser, både inom- och utombibliska. Två av dessa bibliska berättelser som jag valt att ta med i denna uppsats återfinns i första och andra Kungaboken från Gamla testamentet. Det är profeterna Elia och Elisha som uppväcker varsin ung människa som dött en allt för tidig död. Den utombibliska berättelsen där en död människa uppväcks och som jag valt att ta med i denna uppsats är Filostratos berättelse om Apollonius. Det är en text som också kan visa på att det inte bara var i en judisk kontext som dessa tankar förekom. Även i den grekisk-romerska kulturen förekom likande berättelser där döda uppväcks

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att fördjupa förståelsen av det som händer när döda uppväcks i Lukasevangeliet och i Apostlagärningarna. Här kommer narrativkritiska glasögon användas för att studera vad det är som händer i de olika episoderna som Lukas beskriver då döda uppväcks av Jesus, Petrus och Paulus. Det som jag vill undersöka är om Jesu sätt att uppväcka någon som dött sker på samma sätt som när de andra uppväcker döda eller om det sker annorlunda. Det är också intressant att undersöka om det finns likheter mellan det som Lukas berättar och de gammaltestamentliga berättelserna om när Elia och Elisha uppväcker döda och om de påverkat hur uppväckandet enligt Lukas gick till. Mitt syfte är också att titta på om tankarna och uppfattningen om dödas uppväckande i den grekisk-romerska kulturen – som kommer i uttryck i Filostratos berättelse om Apollonius – kan ha påverkat det som Lukas berättar.

1.2 Frågeställning

Det som jag vill söka svaret på är:

- Vad är det för likheter och/eller skillnader mellan berättelserna när döda uppväcks i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna och vad det är för likheter och/eller skillnader mellan det som Lukas berättar och berättelserna i Kungaböckerna och det Filostratos berättar när döda uppväcks?
 - Vad utmärker Jesu sätt att uppväcka döda och skiljer det mot vad andra gör som också uppväcker döda?
 - Finns det likheter och skillnader mellan de texterna och med texterna från Kungaböckerna?
 - Finns det likheter och/eller skillnader mellan Lukas berättelser och den icke bibliska text där en död uppväcks från vår tideräknings början som beskrivs i Filostratos biografi över Apollonius?

1.3 Tidigare forskning

Den tidigare forskningen som ligger till grund för denna uppsats består till stor del av bibelkommentarer och forskning i hur Lukasevangeliet och Apostlagärningarna utformats och hur dessa texter kan förstås. Den litteratur av forskare som varit till hjälp i mitt skrivande som inte nämns här återfinns i kapitel 6. Där finns litteratur för vidare läsning i ämnet och en mer samlad bild av den tidigare forskning som jag använt mig av. Jag vill ändå lyfta fram några forskare som anlägger ett liknande perspektiv som jag kommer att göra i min uppsats – det

narrativkritiska – och som inspirerat mig men där det också väckts frågor som denna uppsats kan fylla.

Christopher Kavin Rowe har forskat i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna. Hans huvudområde har varit att titta närmare på hur Lukas använder sig av det grekiska ordet *κόπος* – som vanligtvis översätts till Herren, den som har makt.¹ I boken *Early Narrative Christology. The Lord in the Gospel of Luke* tillför han viktiga tankar i mitt arbete när det handlar om förståelsen om Jesu makt.² Han beskriver och fokuserar på den utveckling som Jesus gör när han praktiserar sin förmåga att läka och upprätta människor i sin egenskap som Herre och innehavare av makt att utföra under som överraskar omgivningen. Däremot berör han inte uppväckandet av döda på något explicit sätt och han beskriver inte heller vad det gör med de människorna som är närvarande då undren sker. En fråga som jag ställer mig är hur Jesus sätt att hela och upprätta de människor påverkar hans närmsta anhängare? De som vill fortsätta att sprida budskapet vidare i framtiden.

Robert C. Tannehill är numera Emeritus Professor vid Methodist Theological School i Ohio. Han har skrivit flera böcker och ett av hans intresseområden har varit just Lukasevangeliet och Apostlagärningarna. I det tvådelade verket *The Narrative Unity of Luke-Acts. A Literary Interpretation* tar han oss med i berättelsen där han fokuserar på huvudkaraktärerna för att förstå sammanhanget och syftet som realiserats genom berättelsen.³ Han beskriver uppväckandeberättelserna men han är också något tveksam till vissa delar av det som Lukas skriver, något vi återkommer till i min analys. Hans forskning är till stor hjälp för att förstå Jesu roll och uppdraget som han fått från Gud däremot saknar jag fortsättningen vad detta gör med de som är närvarande när Jesus griper in i de olika situationerna. Hur påverkas lärjungarna av att vara en del av ett sammanhang och har Jesus handlande i uppväckandesituationerna berättats vidare så att Paulus fått kännedom om hur Jesus utför uppväckandet? Det är slutsatser som jag saknar i hans böcker och också något som denna uppsats kan bidra med.

Andrew Thompson har också forskat kring Lukasevangeliets och Apostlagärningarnas olika perikoper. Han diskuterar bland annat i tidskriften *Journal for the Study of the New Testament* hur Lukas använder sig av parallelltexter och hur dessa perikoper hänger samman.

¹ Ivar A. Heikel och Anton Fridrichsen, *Grekisk-svensk ordbok till Nya testamentet och de Apostoliska fäderna*. Ny utgåva (Uppsala: Bibelakademiförlaget, 2013), s. 123.

² Christopher Kavin Rowe. *Early Narrative Christology. The Lord in the Gospel of Luke* (Berlin: De Gruyter, 2006), s. 1–9.

³ Robert C. Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts. A Literary Interpretation. Vol. 1 The Gospel According to Luke* (Philadelphia: Fortress Press, 1986), s. 1–2.

Han frågar sig om det är ett medvetet val av Lukas att berätta två berättelser om att Jesus uppväcker döda i Lukasevangeliet. Han betonar att om man är en noggrann läsare av Lukas kan man upptäcka att flera perikoper tycks ha berättande och tematiska paralleller. Uppväckandet av änkans son i Nain och uppväckandet av Jairos dotter är exempel på detta, säger han.⁴ Thompsons artikel är också till hjälp för att förstå kopplingar mellan texterna i min analys men det jag saknar är de paralleller som går att dra mellan Jesus sätt att uppväcka döda och när apostlarna gör detta. Det finns inte bara paralleller mellan händelser som utförs av enskilda personer utan också mellan de olika personerna som utför liknande under.

Sammanfattningsvis kan man säga att det som jag saknar i denna forskning är vad man tar med sig för erfarenheter av det som skett när uppväckande sker. Tar protagonisterna någon lärdom av vad andra gjort och vems handlande ligger i så fall till grund för hur man väljer att gå tillväga? Min förhoppning är att denna uppsats ska kunna ge svar på några av de frågorna.

1.4 Material och avgränsning

När man, som jag, är intresserad av hur det beskrivs när döda uppväcks skulle jag kunna använda alla evangelierna och även Apostlagärningarna från Nya testamentet i denna undersökning, eftersom uppväckande av döda beskrivs i alla de böckerna. Men för att min analys inte ska bli ytlig och omfatta ett för stort och ohanterligt material – har jag som primärkällor – valt att endast använda Lukasevangeliet och Apostlagärningarnas berättelser om när döda uppväcks. Men det är inte bara i Nya testamentets texter som det förekommer att döda uppväcks från vår tideräknings början. Därför har jag också valt Filostratos biografi över Apollonius som skrevs på 200-talet. Här berättas att Apollonius uppväcker en ung kvinna som avlider i anslutning till hennes bröllop, men det återkommer vi till. Eftersom jag inte har möjlighet att studera någon av dessa texter på dess grundspråk har jag valt att använda mig av översättningar till svenska och engelska. När det gäller Filostratos biografi över Apollonius har jag valt Christopher P. Jones översättning till engelska och de bibelöversättningar som jag kommer att använda är översatta till svenska. Jag har valt att använda mig av tre olika bibelöversättningar för att kunna se skillnader i narrativen så att jag inte faller i händerna på en översättning. De översättningar jag valt är Bo Giertz översättning från 1981, *Bibel 2000* (B2000) och *Svenska Folkbibeln* (SFB). SFB har kommit ut i två utgåvor, den utgåva som jag kommer att använda mig av är den reviderade utgåvan där Nya testamentet och Psaltaren gavs

⁴ Andrew Thompson, "Parallel Composition and Rhetorical Effect in Luke 7 and 8", i *Journal for the Study of the New Testament* 38 (2015): 169–90.

ut 2014. Varför jag valt just dessa är för att de ger en bred bild av hur översatta bibeltexter kan se ut.

Att Giertz översatte Nya testamentet berodde på att han saknade en modern översättning. Tidigare hade David Hedegård gjort en översättning men varken den – som kom 1965 – eller 1917 års kyrkobilbel var tillräckligt bra, ansåg Giertz. Giertz översättning återger grundtextens mening snarare än målspråkets och den blev populär, framför allt bland konservativa bibelläsare.⁵ B2000 är bibelkommissionens arbete med att ta fram en ny bibelöversättning och arbetet började 1972. 27 år senare var arbetet klart och B2000 var ett faktum. Dock var översättningen av Nya testamentet redan klar 1981 (NT81), för övrigt samma år som Giertz var klar med sin översättning. B2000 hade som inriktning att tjäna det svenska språket och därmed möta målspråket utan att göra avsteg från grundtextens mening.⁶ SFB översättningsmål var att översätta ”Guds ord till människan” samtidigt som man ville ge översättningen en ”modern språkdräkt”, en så kallad idiomatisk översättning och i den reviderade utgåvan har det beskrivits att målet med revideringsarbetet var att: ”att fräscha upp språket med ledigare ordval, ordföljd och formuleringar och att samtidigt ibland strama upp ordalydelsen mot grundtexten.”⁷

I berättelsen om Jairos dotter som drabbats av en dödlig sjukdom är en händelse om en kvinna som lidit av blödningar i 12 år insprängd. Jag kommer endast att notera att den är där och min analys kommer inte att omfatta den delen av texten som är Luk 8:43–48 utan endast den text som beskriver när Jesus uppväcker Jairos dotter som dör av sin sjukdom, Luk 8: 40–42, 49–56.

När jag i den löpande texten hänvisar till olika bibelverser har jag utgått från B2000 om inte annat anges och hänvisning till Filostratos biografi över Apollonius liv skrivs med bok, kapitel och stycke.

1.5 Metod och teori

För att besvara min frågeställning kommer jag att analysera texten med hjälp av narrativkritisk metod. Inledningsvis kommer jag att presentera de texter som jag valt att arbeta med. Jag kommer också undersöka om de valda bibeltexterna har en samsyn i olika bibelöversättningar, vilka de olika översättningarna är presenterades under ”material”. Därefter kommer jag att använda två delar av den narrativa metod som presenteras av Daniel Marguerat och Yvan

⁵ Tommy Wasserman, Förord i *Nya testamentet i åtta versioner* (Varberg: Argument, 2016), s. 3–5.

⁶ Birger Olsson, *Från Birgitta till Bibel 2000. Den svenska bibelns historia* (Stockholm: Verbum, 2001), s. 112–118.

⁷ Wasserman, Förord i *Nya testamentet i åtta versioner*, s. 4.

Bourquins i boken *How to Read Bible Stories*. Den första delen jag har valt att använda mig av kallas *quinary scheme*. Den innebär att det valda textavsnittet delas in i fem olika delar där varje del inleder en förändring i berättelsen. Detta gör att jag kan se de olika skeden i texterna på ett tydligt sätt. Genom att dela in texten på detta sätt, så att berättelsens förändringar tydliggörs, kan jag i min analys jämföra dessa olika skeden med varandra för att hitta likheter och skillnader. Den andra delen jag valt går ut på att kategorisera karaktärerna i berättelsen utefter vad de bidrar med men också vad de har för egenskaper i texten. Det vill jag göra för att kunna urskilja om personerna har den egenskap som förväntas av dem och för att kunna jämföra de olika karaktärerna i de olika texterna med varandra. Eftersom de begrepp som används i de olika momenten blir ganska missvisande och svårbegripliga om de översätts till svenska så kommer jag i denna delen av analysen använda de engelska orden och uttrycken. Därefter kommer jag, i min narrativkritiska analys, väva in en av de metoder som Hayes och Holladay presenterar i boken *Biblical Exegesis*. Denna metod kallas för *structuralist criticism* vilket går ut på att analysera berättelsens delar och den visar också vad författaren vill säga till läsaren genom texten.⁸

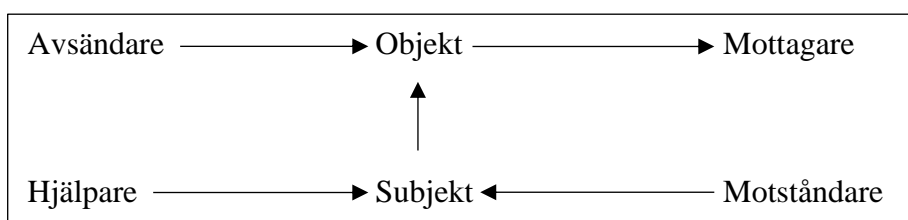
I kapitel 3 kommer jag att börja med att presentera det narrativ som de valda perikoperna, det som kallas *story*, är hämtade ur. I de fall där det finns en skillnad i bibelöversättningarna av de valda bibelberättelserna kommer jag att ställa upp översättningarna bredvid varandra för att visa på skillnader i de olika översättningarna och också analysera vad skillnaderna kan betyda. Denna *story* innehåller en handling, en så kallad *the plot*, vilket är själva strukturen som gör berättelsen. Det är *the plot* som jag senare kommer att dela in i fem efterföljande moment i *quinary scheme*. Den första är (1) *initial situation*, vad händer i inledningen av *the plot*? (2) *complication*, är en händelse som inleder en spänning i *the plot*. (3) *Transforming action*, är något som förändrar den initiala situationen. (4) *Denouement*, är upplösningen på den inledande spänningen och slutligen (5) *final situation*, vad detta leder till.⁹ Därefter kommer jag att dela in de olika karaktärerna i storyn i olika epitet. De här olika definitionerna av karaktärerna kan vara antingen en kollektiv eller en individuell figur i *the plot* och som har en roll i handlingen. (a) *Protagonist* är huvudrollsinnehavaren som spelar en viktig roll i utvecklingen av *the plot*. (b) *Walk-on*, vilken är en enkel karaktär som håller sig i bakgrunden av narrativet. (c) *Agent* är en karaktär som har en liten roll i utvecklingen av *the plot*. (d) *Round character* är en karaktär

⁸ John H. Hayes och Carl R. Holladay, *Biblical Exegesis. A Beginner's Handbook*, 3rd ed. (Louisville: Westminster John Knox Press. 2007), s. 139.

⁹ Daniel Marguerat och Yvan Bourquin, *How to Read Bible Stories. An Introduction to Narrative Criticism* (London: SCM, 1999), s. 40–46.

som ofta intar rollen som protagonist och som gör oväntade saker eller som är konstruerad med olika drag. (e) *Flat character* är förutsägbar och överraskar aldrig och slutligen (f) *block character*, en karaktär som är oföränderlig genom hela narrativet.¹⁰

Med hjälp av *structuralist criticism* kan vi, i kapitel 3, se på vad som kommer fram i de olika texterna. Här kan vi se om berättelserna som beskriver uppväckandet av döda innehåller samma eller liknande moment eller om någon funktion saknas. Metoden går ut på att placera in fem olika karaktärer eller egenskaper från texten i ett schema (se figur 1). Vem är avsändare, vem/vad är hjälpare och motståndare och slutligen vem/vad är subjekt och objekt i texten. Allt detta leder fram till vem som är mottagare i texten.¹¹

Figur 1.

1.6 Disposition

Uppsatsen är indelad i 6 kapitel. Det första kapitlet beskriver valet av uppsatsämne, varför jag valt just detta ämnes samt vilka frågor som valts för att uppnå syftet med uppsatsen. Tidigare forskning presenteras vilket är viktig för att vi ska kunna dra lärdom av det som redan undersökts men den tidigare forskningen är också till hjälp för att riktiga slutsatser ska kunna dras av analysen. Därför har jag också presenterat forskning inom ämnet och nämnt några forskare som varit viktiga i mitt arbete. Här beskrivs också vilket material jag valt och vilka avgränsningar som jag gjort för att min undersökning ska bli så bra som möjligt samt vilka metoder som används för att på bästa sätt svara på frågeställningen.

I kapitel 2 kommer jag ge en bakgrund till hur man såg på sjukdomar och helande vid vår tideräknings början. Jag kommer att återberätta de händelser ur Kungaböckerna som beskriver när två unga pojkar uppväcks efter att de dött en allt för tidig död och plocka ut bärande delar av de berättelserna. Jag kommer också att ge en mer ingående genomgång av Filostratos berättelse om Apollonius, vem han var, det mirakel han utförde då en ung kvinna uppväcks och

¹⁰ Marguerat och Bourquin, *How to Read Bible Stories*, s. 60.

¹¹ Hayes och Holladay, *Biblical Exegesis*, s. 145–146.

även gå igenom texten för att visa på viktiga händelser i hur uppväckandet gick till och hur traditionen var i den grekisk-romerska kontexten.

I det tredje kapitlet följer en analys av Lukas perikoper när döda uppväcks och i det fjärde kapitlet en komparativ analys av mitt material och kring den frågeställning som presenterades i det första kapitlet. I det femte kapitlet presenteras en slutsats som besvarar frågeställningen och knyter ihop säcken.

Det avslutande kapitlet, kapitel 6, innehåller litteraturförteckning till de källor som ligger till grund för uppsatsen.

2 Bakgrund

I detta kapitel ska jag ge en bakgrundsbild på hur man såg på sjukdomar och helande vid vår tideräknings början. Jag vill också beskriva händelserna som utspelar sig i första och andra Kungaboken med egna ord. Detta för att lyfta fram viktiga delar som bär upp berättelsen om hur uppväckandet gick till och slutligen kommer jag mer ingående berätta vem Apollonius var och hur han beskrivs av Filostratos. Även här kommer jag att plocka ut viktiga delar som bär upp berättelsen om hur uppväckandet utfördes. Jag har även översatt den delen av Filostratos berättelse om Apollonius där han utför sitt mirakel till svenska för att det ska vara lättare att följa med i det resonemang som följer.

2.1 Hur man såg på sjukdomar och helande vid vår tideräknings början

Under den grekisk-romerska tiden, vid det första och andra århundradet, genomgick antik medicinutövning en stor utveckling. Framför allt var det Celsus och Galenos som var ledande i denna utveckling. Celsus ägnade sig åt både inre och yttre störningar där han hjälpte sina patienter med både läkemedel och i vissa fall kirurgi. Galenos bidrog med anatomiska studier och även han med kirurgiska ingrepp.¹² En av deras förebilder var Hippokrates (460–370 f.v.t.) som redan på 400-talet f.v.t. lade grunden för läkarkonst och han kom senare också att ses som läkekonstens fader.¹³ En av hans teser lär ha varit ”det är viktigare att veta vilken person som har sjukdomen än att diagnostisera den” vilket visar komplexiteten i hur och av vem den hjälp som någon behöver ska förmedlas.¹⁴ Dock var det dyrt att anlita dessa läkare och det var inte alla ingrepp som slutade lyckligt. Inom det romerska riket fanns det gudar som man ansåg kunde hjälpa sjuka och när mänskliga läkare misslyckades vände man sig till den gud man ansåg kunde göra det omöjliga möjligt. En av de gudarna var Apollons son Asklepios och hans barn, sönerna och tillika läkarna Machaon och Podaleirios samt hans döttrar Panakeia och Hygieia. Denna kult var utbredd i den grekiska världen från 400-talet f.v.t. och framåt och flera helgedomar anlades till hans ära dit många sjuka vallfärdade för att bli botade från sina sjukdomar.¹⁵

Blickar man mot Israel och dess historia så beskrivs det redan i Andra Moseboken att ”Herren är den som botar dig” (2 Mos 15:26). I Andra Kungaboken kan vi läsa att Herren säger

¹² Clinton L. Wahlen, ”Healing”, i *Dictionary of Jesus and the Gospels* (2 upplagan redigerad av J. B. Green, J. K. Brown och N. Perrin; Downers Grove: IVP, 2013), s. 362.

¹³ *Nationalencyklopedin*, Hippokrates.
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hippokrates> (hämtad 2021-01-25).

¹⁴ Anders Annell ”Psyisk sjukdom och social utslagning”, i *Psykiatri*, utg. Herlofson, J., Ekselius, L., Lundin, A., Mårtensson, B. och Åsberg, M. Upplaga 2. (Lund: Studentlitteratur, 2016), s. 859.

¹⁵ Martin P. Nilsson, *Olympen*. Ny utgåva (Stockholm: Prisma, 1985), s. 93–94.

”Jag ska göra dig frisk igen” (2 Kung 20:5) och i Psaltaren kan vi läsa att Herren ”botar alla mina sjukdomar” och att ”han helar deras sår” (Ps 103:3, 147:3). Det gör att både i den grekisk-romerska kulturen och i den judiska kulturen fanns en tro på högre makter som kunde hela människor där läkekonsten stod handfallen. När Gud griper in i Gamla testamentet sker det genom att profeter berättar Guds vilja för folket eller att de utför under på Guds begäran. Inom judendomen satte man sitt hopp till Herren Gud och endast Gud kunde hela människor. En orsak till det var att många judar kopplade samman hälsoproblem med att man syndat och att sjukdomar var ett straff från Gud. Lärjungarna vittnar om det när de frågar Jesus vem som har syndat, då de möter en man som varit blind från födelsen: Hans föräldrar eller han själv? (Joh 9:2). Det gör att man såg läkning och helande som det yttersta beviset på att man var förlåten. Dock var det svårt för de sjuka att komma inför Gud och bli helade och förlåtna. Alla de renhetslagar som praktiserades vid templet hindrade de sjuka från att komma in i templet, där man ansåg att Gud bodde och där det fanns alla förutsättningar att helande kunde ske. Jerusalems tempel var därför ingen plats för helande utan prästernas uppgift var snarare att döma i renhetsfrågor än att hjälpa orena personer. Det förklarar också varför flera sjuka samlades på andra platser så som vid stadsportarna där de kunde tigga av förbipasserande människor eller vid Betsedadammen, inte långt från templet i Jerusalem. Om hjälp förmedlades av människor sågs de möjligtvis som profeter men man kallade aldrig dem för läkare och om man skulle tacka någon för helade så var det Gud man tackade, aldrig den person som förmedlade helandet.¹⁶ En bild som är vanlig bland folk i allmänhet idag, när det gäller profeter, var att de bara förde fram budskap om framtiden i form av spådomar men deras uppgift bestod till största delen av att vara samtidskritiska och klandra förtryck av sociala orättvisor.¹⁷

2.2 Uppväckande av döda i Gamla testamentet

När det gäller uppväckande av döda så förekommer också det i Gamla testamentet och det berättas i första Kungaboken om när Elia uppväcker en änkas son. I berättelsen berättas det att Elia blir tillsagd av Gud att gå till Sarefat vid Sidon och där ska en änka förse honom med mat. Det råder hungersnöd och torka och ankans mjöl och olja håller på att ta slut. På Elias inrådan bakar hon trots allt ett bröd till Elia med resultatet att hennes mjöl och olja inte tar slut eller sinar så länge det råder torka i landet. Efter en tid blir hennes son sjuk och det slutar med att pojken upphör att andas. Kvinnan anklagar Elia för det som hänt varpå Elia bär upp pojken till

¹⁶ Wahlen, ”Healing”, s. 362–363.

¹⁷ Cecilia Wassén och Tobias Hägerland, *Den okände Jesus. Berättelsen om en profet som misslyckades* (Stockholm: Bokförlaget Langenskiöld, 2016), s. 95.

rummet på taket. Där ropar Elia till Gud och frågar hur Gud kan behandla kvinnan på detta sätt efter den gästfrihet hon visat honom. Elia ropar till Herren, ”Herre, min Gud, låt pojken få liv igen” och efter att han sträckt ut sig tre gånger över pojken hörde Herren Elias bön och pojken började andas och fick liv igen (1 Kung 17:8–22). När jag plockar ut de bärande elementen ur texten kan jag konstatera:

- Det är en ung pojke som dött en oväntad död.
- Pojken är änkans enda barn.
- Elia får skulden för det som hänt.
- Elia ropar till Herren om hjälp.
- Pojken får livet tillbaka och änkan får sin son tillbaka.

Något senare, i andra Kungaboken, händer ytterligare ett under när en pojke uppväcks från döden. Elia är nu död och hans profetiske arvtagare Elisha profeterar för en kvinna att hon kommer att bli havande och föda en son. Detta sker, men en dag efter några år, när pojken är med sin far, får han kraftig huvudvärk och strax därpå dör pojken. Kvinnan söker då upp Elisha och kräver att han ska komma och hjälpa henne. Har Gud gett henne en son – något hon själv inte bett om – då får han också hjälpa henne nu. Elisha följer med henne och går in i rummet där pojken ligger och stänger dörren efter sig. Han ber till Herren och efter att han lagt sig på pojken med sitt ansikte mot hans börjar pojkens kropp bli varm. Elisha reser sig och efter en stund böjer han sig över pojken och då vaknar han till liv. Elisha kallar på kvinnan och överlämnar hennes son levande (2 Kung 4:8–37). Även här kan jag konstatera några bärande delar:

- Det är en ung pojke som dött en oväntad död.
- Pojken är kvinnans enda barn.
- Elisha ber till Herren om hjälp.
- Pojken börjar leva igen och kvinnan får tillbaka sin son.

Dessa berättelser om att döda uppväcks återfinns i *Septuaginta* (LXX) och är allmän kunskap för Lukas själv och bland de som Lukas vänder sig till med sitt evangelium. Det finns mycket som talar för att Lukas vände sig till den hellenistiska diasporajudendomen som drog till sig icke-judar som var intresserade och som också var beredda att konvertera fullt ut till

judendomen. Man kan inte utesluta att också Lukas var en sådan gudfruktig icke-jude.¹⁸
Gemensamma slutsatser som går att dra av dessa texter är att:

- Profeternas handlande är avgörande för att de unga pojkarna blir fria från dödens bojor.
- Uppväckandet som sker äger rum strax efter det att profeterna ropat/bett till Herren om hjälp.
- Mödrarna är de som blir glada och tacksamma över att pojkarna lever.

2.3 Uppväckande av döda i Apollonius liv

Apollonius av Tyana var en grekisk vandrarfilosof och undergörare som var verksam under det första århundradet v.t. Biografen om hans liv omfattar åtta böcker och är skrivna av Filostratos.¹⁹ Filostratos föddes under den senare delen av 100-talet och dog i mitten av 200-talet och till yrke var han sofist och han intresserade sig för politiska och rättsliga frågor. Han var också författare, bland annat inom poesi och historia.

De första fyra böckerna om Apollonius berättar om hans besök i Indien där han träffar många visa män och avslutas med att han besöker Rom där han konfronterar kejsare Neros tyranni. Det är i bok IV jag hämtat berättelsen när Apollonius uppväcker kvinnan. Den andra delen, bok V till VIII, berättar bland annat om besök i Etiopien men den största delen handlar om när Apollonius ställs inför rätta inför kejsare Domitianus i Rom.²⁰

Det narrativ som vi kommer in i, då Apollonius uppväcker flickan som just dött i samband med sitt bröllop, börjar i kapitel 36 i bok IV. Här beskrivs när Apollonius närmar sig Rom och möter filosofen Philolaus som just är på väg därifrån. Philolaus beskrivs som en duktig talare men alldeles för feg för att utsätta sig för någon fara för sig själv. I Rom tycks det bubbla av missnöje över hur Nero beter sig. Han sjunger sina sånger och lever ett liv där han inte drar sig för att visa sin grymhet och han tycks roa sig med att komma på grymma saker som han kan utöva på sina motståndare. Philolaus råder därför Apollonius att inte gå in i Rom eftersom varje filosof i den staden lever under stor fara att gripas av Nero. Apollonius följer dock inte det råd han får utan går in i staden. Redan morgonen därpå kallas Apollonius till Telesinus, en av de två konsulerna i Rom. Han får frågan vilken typ av filosofi han tränas i och han svarar ”teologi,

¹⁸ Dieter Mitternacht och Anders Runesson, (red.), *Jesus och de första kristna. Inledning till Nya testamentet* (Stockholm: Verbum, 2007), s. 217.

¹⁹ Flavius Filostratos, *The life of Apollonius of Tyana* (Elektronisk resurs) (1) *Books I-IV*, Rev. (Cambridge: Harvard University Press, 2012 [2005]) och Flavius Filostratos, *The life of Apollonius of Tyana* (Elektronisk resurs) (2) *Books V-VIII*, Rev. (Cambridge: Harvard University Press, 2012 [2005]).

²⁰ Filostratos, *The life of Apollonius of Tyana, Books I-IV*, s. 1–3.

hur man ber och offrar till gudarna” (IV.40.1). Han berättar vidare att alla som har förståelse för dessa saker kan förbättras och att gudarna ger var och en vad de förtjänar. Telesinus blev berörd av allt som Apollonius sa i deras samtal och gav Apollonius rätt att besöka alla helgedomar i landet och också rätt att bo i de olika templen. Efter ett tag spreds en influensa i Rom med hosta och heshet som följd, något som också drabbade kejsare Nero. Många människor uppsökte då templen för att be till gudarna över Neros svullna hals och hesa röst. Apollonius fördömde detta dårskap, dock utan att peka ut någon individ vilket resulterade i att Tigellinus, som stod Nero nära, förde Apollonius inför rätta. Apollonius anklagades för otrohet mot Nero, något som oftast resulterade i straff som ledde till döden. Dock visade det sig att den textrulle som innehöll anklagelserna mot Apollonius endast bestod av oskrivet papper när den rullades ut och texten var borta. I den diskussion som följde visade sig Apollonius svar vara övermänskliga för Tigellinus och allt slutar med att Apollonius släpps fri att gå vart han vill (IV.44.1–4). Det är nu han möter begravningståget där flickan uppväcks.

IV.45.1 Apollonius utförde ytterligare ett mirakel. Det var en flicka som verkade ha dött vid tiden för sitt bröllop. Den trolovade följde båren under klagan över detta ofullständiga äktenskap och Rom sörjde med honom eftersom flickan tillhörde en konsulär familj. Då Apollonius mötte denna sorgliga syn sa han: ”Sätt ner båren för jag vill avsluta ert gråtande över flickan”. Samtidigt frågade han om hennes namn vilket de flesta människorna trodde att han gjorde för att han skulle hålla ett tal av den sorten som hålls vid begravning för att höja klagan. Men efter att endast rört henne och sagt något hemligt väckte Apollonius bruden från hennes skenbara död. Flickan talade och gick tillbaka till sin faders hus likt Alcestis som återuppväcktes av Heracles.

IV.45.2 Hennes släktingar ville ge Apollonius etthundrafemtio tusen drachmer men han sa att han gav det som en extra hemgift för flickan. Han kan ha sett en gnista av liv i henne som läkarna inte hade noterat då det föll ett lätt regn från himmelen och ånga steg upp från hennes ansikte eller kan han ha återuppväckt och återställt hennes liv när det var släckt men förklaringen har visat sig vara outgrundlig inte bara av mig utan också av åskådarna.²¹

I denna berättelse ger författaren Flavius Filostratos sin bild av det som hände när Apollonius uppväcker kvinnan som avlidit i samband med hennes giftermål. Han försöker förklara det som hände med att kvinnan förmodligen inte var död utan bara avsvimmad och att det måste varit så att Apollonius såg ett livstecken hos kvinnan, något som alla andra inklusive läkarna missat. Samtidigt inser han orimligheten i att alla andra skulle gjort den felbedömningen vilket öppnat till möjligheten att kvinnan uppväcks från sin död trots allt, något som ingen kan förklara. Han gör också en koppling mellan denna händelse och en händelse ur den grekiska mytologin som handlar om prinsessan Alcestis. Alcestis dör av ett ormbett på sin bröllopsdag på grund av att

²¹ Egen översättning från engelska av: Filostratos, *The life of Apollonius of Tyana, Books I-IV*, s. 419.

hennes nyblivne man, Admetus, glömmar att ge ett offer till gudinnan Artemis. Men på grund av den gästfrihet som Admetus visar beger sig guden Heracles till dödsriket och befriar Alcestis från dödens grepp.²² Bok IV avslutas med en brevkonversation mellan Apollonius och den fängslade filosofen Musonius som sitter i Neros fängelse och allt mynnar ut i att Apollonius reser vidare i ett mål att se tidvattnet i den västra delen av världen i staden Gadeira i dagens Spanien (IV.46.1–47.1).

Om vi tittar lite närmare på texten i den här berättelsen så kan vi urskilja några saker som är intressant. Det är en flicka som dött av någon anledning som vi inte känner till, det vi vet är att de skett just som tiden är inne för hennes bröllop. Vi får också veta att flickan tillhör en konsulär familj och att staden Rom sörjer med den trolovade mannen. Det berättas att Apollonius drabbas av den sorgliga synen, han går fram till begravningsståget och säger åt de som bär bårn att sätta ner den och han säger att han vill avsluta gråtandet över flickan. När han gör detta frågar han också om flickans namn. Vi får också veta att de flesta som går med i tåget trodde att det handlande Apollonius gör skulle mynna ut i ett sorgetal och klagan över flickan. Men det som de inte anade skulle hända är det som nu sker. Han rör vid flickan och så säger han några hemliga ord som ingen uppfattar och med dem så väcker han flickan från denna tillsynes skenbara död. Flickan börjar tala och hon gick tillbaka till sin faders hus. Flickans släktingar vill ersätta Apollonius med en stor summa pengar dock vill han inte ta emot det utan han ger det istället som hemgift för flickan. De bärande elementen i denna text är:

- Det är en flicka som dött en oväntad död.
- Flickan tillhör en konsulär familj.
- Apollonius drabbas av den sorgliga synen.
- Apollonius säger några hemliga ord som ingen uppfattar.
- Apollonius handlande är avgörande för att flickan blir fri från dödens bojar.
- Hennes trolovade och hennes släktingar är de som blir glada och tacksamma över att flickan lever.
- Apollonius tar inte emot gåvan som samlas in som tack för det han gjort.

I denna text kan vi möjligen ana en gudomlig inblandning då Apollonius viskar eller säger något till den döda flickan i samband med att hon väcks från sin död. Det är ingen som uppfattar vad han säger, bara att han gör det. Det skulle kunna tolkas som en bön till en högre makt men det

²² <https://www.greekmythology.com/Myths/Mortals/Alcestis/alcestis.html> (hämtad 2021-01-27).

är inget som bekräftas av texten. Därför är det oklart om Apollonius får hjälp av någon högre makt och vilken den makten i så fall är eller om Apollonius utför detta mirakel genom sig själv. Det jag kan konstatera är att endast Apollonius äras i samband med miraklet.

Utifrån denna berättelse kan vi förstå att det inte bara var i en judisk kontext som berättelser om uppväckande av döda förekom. Detta är ju en senare text – rent historiskt – och exakt denna berättelse kan så klart varken påverkat Jesu handlande eller Lukas skrivande. Det som jag vill visa med denna berättelse är att dessa föreställningar om att uppväcka döda förekom i omvärlden och inte var begränsade till Israels folk. Den visar på hur man tänker sig att ett uppväckande går till och den visar också på att tanken på att uppväcka döda var något som förekom även i den grekisk-romerska kulturen. Det är den funktionen som jag vill lyfta fram med denna text.

3 Analys av Lukas texter

I min analys av Lukas texter kommer jag analysera texterna på det sätt som presenteras i metod- och teoridelen. Jag kommer att utgå från översättningen B2000 i den övergripande analysen av bibeltexterna. Jag har valt att kalla texterna text 1, text 2 och så vidare i den ordning som de kommer i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna. Detta gör jag för att det ska vara lättare att följa med fortsättningsvis i uppsatsen då jag hänvisar till de olika texterna med text 1, text 2 och så vidare.

3.1 Text 1. Änkans son i Nain. Luk 7:11–17

Berättelsen handlar om när Jesus uppväcker änkans son i Nain och den är insprängd mellan två andra berättelser i narrativet. I narrativet beskrivs det först hur en officers tjänare botas i Kafarnaum (v. 1–10). Officeren är en man som visar att han förstått vem Jesus är och att han har en stor tro på vad Jesus kan göra. Officeren jämför hur han själv kan beordra personer som står i lägre rang än han själv att utföra de uppdrag han ger dem, med att även Jesus kan beordra alla orena andar som sprider sjukdom att lämna de kroppar de angripit, eftersom de står i en lägre rang än honom själv. Han ber Jesus: ”Säg bara ett ord och låt pojken bli frisk” (v. 7). När Jesus hör detta blir han förvånad och han säger till folket som är där att: ”inte ens bland israeliter har jag funnit en så stark tro” (v. 9). Jesus botar tjänaren och denne blir frisk. Efter att Jesus uppväcker änkans son i Nain berättas det att Johannes döparen skickar frågor till Jesus där han undrar om Jesus är den som ska komma eller om han ska vänta på någon annan (v. 18–35). Uppenbarligen gör inte Jesus det som Johannes förväntar sig att han ska göra och Jesus svarar budbärarna: ”Gå och berätta för Johannes vad ni har sett och hört: blinda ser, lama går, spetälska blir rena, döva hör, döda står upp och fattiga får ett glädjebud (v. 22). Jesus avslutar hela det stycket med en antydning om att varken Johannes eller folkets förväntan på hur han ska vara inte helt stämmer med hur han är och vad han gör.

När jag läser denna berättelse, om änkan och hennes son i Nain, i Giertz, SFB och B2000, så är översättningarna väldigt lika.

Giertz	SFB	B2000
7 ¹¹ Litet längre fram hände det att han kom vandrande till en stad som heter Nain tillsammans med sina lärjungar och en stor folkhop.	7 ¹¹ Därefter gick Jesus till en stad som heter Nain, och hans lärjungar och mycket folk följde med honom.	7 ¹¹ Därefter begav sig Jesus till en stad som heter Nain, och hans lärjungar och mycket folk följde med honom.

¹² När han närmade sig stadsporten, bar man just ut en död. Han var sin mors ende son, och hon var änka, och det var mycket folk ur staden som följde henne.	¹² Just som han närmade sig stadsporten bar man ut en död. Han var sin mors ende son, och hon var änka. En stor skara från staden gick med henne.	¹² Just som han närmade sig stadsporten bars det ut en död. Han var ende sonen, och hans mor var änka. En stor skara människor från staden gick med henne.
¹³ När Herren fick se henne, greps han av medlidande och sade till henne: Gråt inte.	¹³ När Herren såg henne, förbarmade han sig över henne och sade till henne: "Gråt inte."	¹³ När Herren såg henne fylldes han av medlidande med henne och sade: "Gråt inte."
¹⁴ Så gick han fram och rörde vid bären, och bärarna stannade. Och han sade: Unge man, jag säger dig: Stå upp!	¹⁴ Sedan gick han fram och rörde vid bären. Bärarna stannade, och han sade: "Unge man, jag säger dig: Stå upp!"	¹⁴ Sedan gick han fram och rörde vid bären. Bärarna stannade, och han sade: "Unge man, jag säger dig: Stig upp!"
¹⁵ Den döde satte sig upp och började tala, och han gav honom åt hans mor.	¹⁵ Då satte sig den döde upp och började tala, och Jesus överlämnade honom åt hans mor.	¹⁵ Då satte sig den döde upp och började tala, och Jesus överlämnade honom åt hans mor.
¹⁶ Men alla greps av fruktan och prisade Gud och sade: "En stor profet har uppstått ibland oss" och "Gud har besökt sitt folk".	¹⁶ Alla greps av fruktan och prisade Gud och sade: "En stor profet har uppstått bland oss", och: "Gud har besökt sitt folk."	¹⁶ De fylldes alla av fruktan och prisade Gud och sade: "En stor profet har uppstått bland oss" och: "Gud har besökt sitt folk."
¹⁷ Och ryktet om honom gick ut över hela Judéen och alla länderna runt om kring.	¹⁷ Och detta ord om honom gick ut i hela Judeen och i hela landet däromkring.	¹⁷ Detta tal om honom spred sig i hela Judéen och landet där omkring.

I första versen får vi reda på att när Jesus är på väg till Nain så är det många människor som går med honom. Varför det är så vet jag inte och det berättas inte vad som fick Jesus att gå dit. Det finns inget som tyder på att människorna som följer Jesus är medvetna om vad som ska hända men kanske fanns det en förväntan på att Jesus skulle göra ett liknande under som när han botade officerens tjänare strax innan. Då berättades det också att folk följde honom och kanske är det samma folk som nu är på väg till Nain. Green, som bland annat skrivit boken *The Theology of the Gospel of Luke*, säger att Lukas betonar vikten av att följa Jesus och i vissa fall är det många fler människor som följer honom än bara de närmsta lärjungarna, något som man ser i inledningen till berättelsen som utspelar sig i Nain. Detta tycks vara något som har en större betydelse för Lukas än vad man först förstår. Green betonar att denna efterföljelse är en av de viktigaste uppgifterna för det apostoliska ämbetet vilket kommer fram ännu tydligare i

Apostlagärningarna. Det innebär att genom att vara i Jesu närhet formas man av hans liv och uppdrag.²³ Det viktiga tycks alltså inte vara att ”tro” på Jesus utan att ”följa” Jesus.

Där jag kan ana en skillnad i översättningen är det som står allra först i den första versen av detta stycke. Framförallt är det Giertz översättning som säger ”litet längre fram hände det” medan SFB och B2000 istället valt att använda ordet ”därefter”. Giertz val av ord, tidsbestämmer inte händelsen till direkt efter det som utspelade sig i Kafarnaum utan öppnar upp för att det hände ”längre fram” alltså senare. SFB och B2000 har valt ett ord som antyder att det skedde direkt efter händelsen i Kafarnaum ”därefter”. Giertz tolkning öppnar en dörr till att detta kunde vara något som hände senare. När man läser i Gertz bok *Förklaringar till Nya testamentet* så säger han att Lukas fogat in denna berättelse just här eftersom han ville ha ett exempel på vad Jesus menade i sitt uttalande som sker strax efter händelsen i Nain.²⁴ Det är berättelsen om när Johannes döparen skickar två av sina lärjungar till Jesus och ställer frågan om han är den som ska komma eller om han ska vänta på någon annan. Här säger ju Jesus: ”Gå och berätta för Johannes vad ni har sett och hört: blinda ser, lama går, spetälska blir rena, döva hör, döda står upp och fattiga får ett glädjebud” (Luk 7:22). Vissa menar att detta är ett uttalande som endast funkar om de under som sagts sker. Det kan vara orsaken till att berättelsen om änkans son i Nain kommer just där den kommer i narrativet, en tolkning som Giertz öppnar för genom den översättning som han gör. Om det stämmer tycks Lukas i så fall missat att foga in berättelser om att också döva hör. Som Tannehill påpekar i sin bok *The Narrative Unity of Luke-Acts* så saknas det också hänvisning till att Jesus ger döva hörseln tillbaka innan 7:21.²⁵ Faktum är att det saknas inte bara innan Jesus säger att ”döva hör” utan också i resten av evangeliet. Det är ingen döv som får hörseln tillbaka hos Lukas. Jesus säger också till Johannes lärjungar att ”blinda ser”. Det är i och för sig sant men det är först i det artonde kapitlet som detta uttryckligen sker och berättas. Då är det en blind man utanför Jeriko som botas (v. 35–43). Om det nu är så som Giertz säger att Lukas infogat texten om änkans son för att ge stöd för de ord som Jesus säger och som vittnar om att han är den som Johannes banat väg för tycks han missat att bekräfta flera av de andra under som han också säger att han gör. Att berättelsen kommer där den gör i Lukasevangeliet kan också förklaras med att det var just i detta sammanhang som det skedde. Att Jesus uppväcker änkans son här är kanske inte för att kunna säga som han gör till Johannes lärjungar utan faktiskt visa att Jesus har makt över döden och

²³ Joel B. Green, *The Theology of the Gospel of Luke* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), s. 108.

²⁴ Bo Giertz, *Förklaringar till Nya testamentet D. 1 Matteusevangeliet, Markusevangeliet, Lukasevangeliet* (Göteborg: Församlingsförlaget, 2001), s. 284.

²⁵ Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts. Vol. 1*, s. 80.

att han är den eskatologiska profeten som kommer med frälsning till folket. Enligt Jesajas profetia ska frälsaren komma till de fattiga och med ett glädjebud till de sörjande, något som Jesus gör och visar i sitt handlande.²⁶ I och med Lukas beskrivning av hur Jesus möter dessa utsatta människor lyfts Guds förkroppsligande närvaro fram på ett tydligt sätt.²⁷ Jesus såg kvinnan, hon saknar man och nu också sin son och hon är i sorg. Som Green säger så förkroppsligar änkan de "fattiga", just de som Jesus kommer med ett glädjebud till.²⁸

Applicerar jag texten i *quinary scheme* så kan vi se att (1) *initial situation*, omfattar endast första versen i storyn. Här berättas det att efter att Jesus varit i Kafarnaum beger han sig till en stad som heter Nain, knappt 35 km sydost om Kafarnaum. Hans lärjungar, men också mycket folk, följde med honom. I nästa del, (2) *complication*, berättas det att när Jesus närmade sig stadporten så bars det ut en död pojk på en bår. Hans mamma var änka och han var hennes enda son. Tillsammans med den döde följde en stor skara människor. Det som förändrar denna initiala situation, händer i det som kallas (3) *transforming action*, Jesus fylldes av medlidande med änkan och sa till henne att inte gråta. Därefter gick han fram och rörde vid båren. De som bar båren stannade och Jesus sa: "Unge man, jag säger dig: Stig upp!" Genast förändras situationen och vi kommer in i nästa fas, fas (4) *denouement*, och spänningen som fanns i moment två får sin upplösning. Pojken satte sig upp och började tala och Jesus överlämnade honom till sin mor. Avslutningsvis, (5) *final situation*, beskriver vad detta leder till. Alla fylldes av fruktan, de prisade Gud och de sa också att en stor profet har uppstått bland oss samt att Gud har besökt sitt folk. Detta som de sa om honom spreds i hela Judéen och landet där omkring.

Karaktärerna i den här storyn har lite olika definitioner. Jesus är en *protagonist* och med tanke på den viktiga roll han har i berättelsen så behåller han denna position genom hela *storyn*. Jesus följs av lärjungarna och mycket folk. Dessa grupper av människor spelar en mindre betydelse inledningsvis av denna *story* och när de kommer fram till Nain förenas de med den stora skaran av människor som går med änkan. Nu är det inget som urskiljer varken begravningsstågets följare eller Jesu följare längre och deras roll av utvecklingen av *the plot* är kanske inte så stor men den är inte oviktig. Det framgår inte exakt vem som uttryckligen säger i slutet av berättelsen att "En stor profet har uppstått bland oss" och: "Gud har besökt sitt folk" men eftersom det står att alla fylldes av fruktan och prisade Gud kan man anta att det är de här

²⁶ Green, *The Theology of the Gospel of Luke*, s. 95.

²⁷ Rowe, *Early Narrative Christology*, s. 121.

²⁸ Joel B. Green, *The Gospel of Luke* (Grand Rapids: Eerdmans, 1997), s. 289.

människorna som gör detta och det är därför som de tilldelas definitionen *agent* och *block character*.

När Jesus nu möter änkan med blicken så blir hon hans motspelare och hon intar också en huvudroll i *the plot*, hon blir således också en *protagonist*. Det är för henne som Jesus känner medlidande och hennes känslor är avgörande för handlingen. När Jesus går fram och rör bären, stannar bärarna och den döde pojken intar också en roll som *protagonist*. Återigen utsätter Jesus sig för att bli rituellt oren när han rör vid bären, något som han också gjorde när han mötte en man som var full av spetälska (5:13) med det är inget som skrämmar Jesus.²⁹ Det är nu mellan Jesus och pojken som allt kretsar och när Jesus säger åt pojken att stiga upp så sätter han sig upp. Som läsare av denna berättelse är flera av karaktärerna i sig inte förvånande. Vi vet att Jesus hjälper sjuka och utsatta människor och hans handling mot änkan är inte oväntad. Änkans sätt att vara är högst naturligt, hon uttrycker inga oväntade känslor, vi förstår att hon gråter eftersom Jesus säger till henne: ”gråt inte” men utöver det vet vi inget annat än att pojken är hennes ende son. Det gör att både Jesus och änkan uppfattas som *flat characters*. Eftersom vi vet att pojken strax ska begravas och att han är död blir alla så klart överrumplade över att han börjar leva igen men för mig som läsare blir jag inte särskilt förvånad och det gör även honom till en *flat character*. Bärarna av bären, som nämns, gör inget annat än vad man kan förvänta sig av dem, vilket gör att de tilldelas *walk-on* och *block character*.

Delar man in det som sker i texten i schemat som omfattas av *structuralist criticism*, ser vi att avsändaren är Jesu gudomlighet, hjälparen är Jesus själv, motståndaren, det som behöver avhjälpas, är döden. Det som är subjekt är änkans son och objektet är helandet eller uppväckandet. Slutligen leder det till mottagare, som är att änkan får sin son tillbaka och att talet om Jesus spred sig i hela Judéen.

3.2 Text 2. Jairos dotter. Luk 8: 40–42, 49–56

Den andra texten i Lukasevangeliet som handlar om att en död människa uppväcks är hämtad från det åttonde kapitlet och detta är den sista berättelsen i detta kapitel. Den handlar om Jairos dotter, en flicka som blivit sjuk och som hinner dö innan Jesus kommer fram för att hela hennes sjukdom. Jairos är synagogföreståndare, men var framgång inte av texten. Det berättas strax innan att Jesus far över sjön till ”andra sidan” (v. 22). Under färden blåser det upp till storm, en storm som också tystas av Jesus. Väl på andra sidan sjön lägger de till ”i närheten av Gergesa, som ligger mitt emot Galileen” (v. 26). Där möter Jesus en man som är besatt och Jesus befäller den

²⁹ Green, *The Gospel of Luke*, s. 292.

orena anden att fara ut ur mannen och in i en svinhjord som betar i närheten och när demonerna far i svinen, rusade de utför branten och drunknar i sjön (v. 33). När Jesus och lärjungarna tidigare for över sjön så finns det tre städer som de kan ha rest ifrån; Kafarnaum, Magdala eller Tiberias. Eftersom det inte framgår var de reste ifrån kan vi inte säga vilken stad de kom tillbaka till. Däremot berättas det att när Jesus kom tillbaka var folket där och tog emot honom (v. 40) och det var där som Jairos var synagogföreståndare. I narrativet, från att Jesus stillar stormen på väg till Gergesa, utdrivandet av den orena anden i den besatte och efter att Jesus rest tillbaka över sjön, då han möter Jairos och uppväcker hans dotter, är ytterligare en berättelse insprängd. Den handlar om en kvinna som lidit av blödningar i 12 år som söker sig till Jesus för att få hjälp, något som inträffar mitt i den sista berättelsen i narrativet, den om Jairos dotter. Men som jag sa tidigare, under avgränsning, kommer jag inte ta med den storyn i min analys utan bara notera att den är där.

Jämför man de olika översättningarna Giertz, SFB och B2000 i den här berättelsen så är de eniga i det som sker. Översättningarna är väldigt lika och det är inget som sticker ut eller skiljer sig i. Därför finns det inget att ta upp i en jämförande analys av denna text.

I den inledande analysen, *quinary scheme*, kan vi se att, (1) *initial situation*, omfattas endast första versen i *story*. I inledningen av *the plot* får vi reda på att folket väntade på Jesus när han kom tillbaka med båten och att de tog emot honom. Men så händer något och i (2) *complication* berättas det att Jairos, han som var föreståndare för synagogan, kastar sig för Jesu fötter och ber Jesus följa med honom hem. Han har bara ett enda barn, en flicka på tolv år, och nu har hon blivit sjuk och Jairos befärar att hon är på väg att dö. Jesu beslutar sig då för att följa med Jairos hem. Efter det tumult som uppstår då kvinnan med blödningar blir helad mitt i denna *story* så kommer det ett bud från Jairos hem ("Din dotter är död") och vi går över i nästa fas, (3) *transforming action*. Nu förändras allt, det hopp som Jairos tycks haft med att få med Jesus hem till sig innan dottern dör finns inte längre och när Jesus hör vad budbäraren säger uppmanar han Jairos att inte tappa hoppet. Han säger åt Jairos två saker, för det första, "var inte rädd" och för det andra, "tro bara". De fortsätter vägen fram mot Jairos hus och när de kommer fram till huset får ingen annan följa med in förutom lärjungarna Petrus, Johannes, Jakob och flickans far och mor. Även här händer något intressant. Trots att Jesus uppmanat Jairos att "tro" så börjar han och de som är med att skratta åt Jesus. Först, när de kommer in i huset gråter alla och håller dödsklagan över flickan men när Jesus säger åt dem att sluta gråta för flickan är inte död, hon

sover så ”skrattar de åt honom, för de visste ju att hon hade dött.”³⁰ Men så tog han hennes hand och upplösningen är nära (4) *denouement*. Jesus tar som sagt flickans hand och han säger högt: ”Flicka, stig upp!” Hon reste sig genast upp så fort hennes ande återvänt och Jesus säger ”ge henne något att äta”. Och slutligen i (5) *final situation*, förbjuder Jesus, flickans häpna föräldrar, att tala om det som hänt med någon. Att han gör så kan vara svårt att förstå men här lyfter Green fram en möjlig förklaring. Vi vet av texten att många människor följde Jesus och att orsaken till det var av nyfikenhet på vad som skulle ske härnäst. Därför är Greens uttalande helt rimligt när han menar att Jesus förbjöd föräldrarna att berätta vad som hänt för han ville inte ha fler följare som bara var ute efter att få se de mirakel som skedde.³¹

Karaktärerna i denna *story* omfattar; en folkmassa, Jesus, lärjungarna Petrus, Johannes och Jakob, den döda flickan och hennes föräldrar, Jairos och hans fru. Hela denna *story* inleds med att det fanns en folkmassa som väntade på Jesus. Deras uppgift i *the plot* tycks vara att trängas och hindra Jesus att komma fram i tid till den sjuka flickan. I den delen av texten som inte omfattas av min analys, där kvinnan med blödningar helas, spelar folkmassan störst roll och efter att Jairos fått bud om att hans dotter dött nämns inte folkmassan. Det gör att folkmassan, på det sätt som den nämns i den här delen av *the plot*, är en form av *walk-on* och *block character*. Den har en passiv roll i bakgrunden och påverkar inte händelseförloppet mer än att det gör så att det tar längre tid än vanligt att komma till Jairos hus. Jesus och Jairos faller in under *protagonist*, det är de som står i centrum genom större delen av denna *story*. Jairos tar initiativet i början av berättelsen när han ber Jesus om hjälp. Att han gör så, är inte särskilt förvånande eftersom folkmassan signalerar att Jesus var en intressant person som det var värt att vänta på. Dessutom har det ju sagts tidigare i texten att ryktet om hans under spridits i hela Judéen (7:17), så även Jairos hade säkert hört talas om vad Jesus gjort. Att han ber Jesus om hjälp i sin svåra situation är därför inte konstigt och han skulle mycket väl kunna kallas för en *flat character*. Men med tanke på att han är synagogföreståndare så gör han något oväntat. Att han, inför allt folk som var där, ”kastade sig för Jesu fötter och bad honom komma med hem” gör att för läsaren uppfattas han som en *round character*. Som föreståndare för synagogan var han ansvarig för gudstjänsterna och dess ordning. Att han då vänder sig till någon annan än Israels Gud fick säkert flera av dem som var där att lyfta på ögonbrynen, något som också kan förvåna oss läsare. Jesus är en *flat character* genom berättelsen. Han gör saker som skapar

³⁰ Det som förvånar mig är att ingen av de kommentarer jag valt att använda nämner detta. Tittar man på hur denna händelse beskrivs i Markus- och Matteusevangeliet så framgår det tydligt att det är folket som skrattar åt Jesus men här beskriver Lukas att det är lärjungarna, Jairos och hans fru som gör detta.

³¹ Green, *The Gospel of Luke*, s. 351.

spänning i *the plot* och han säger och gör det som ingen kan förutse men som läsare av texten ser man att han gör det som man kan förvänta sig av honom.

Lärjungarna Petrus, Johannes och Jakob har fram till nu, när vi kommer fram till Jairos hus, hållit en låg profil och passerar genom berättelsen som *agents* och om det inte hade varit för det som strax händer hade de också varit *flat characters* genom berättelsen. Det som är något förvånande är att de tycks sakna den tro på Jesu förmåga att uppväcka Jairos dotter som man skulle kunna förvänta sig att de ska ha. När Jesus säger ”Gråt inte! Hon är inte död, hon sover” börjar de skratta åt honom, det gör lärjungarna till *round characters*. Flickans mor vars karaktär betecknas som *walk-on* sticker plötsligt ut och gör också något oväntat genom att skratta åt Jesu uttalande, men som läsare känner vi inte till henne, vilket gör att hon ses som en *block character* trots allt. Flickan som varit död, är så klart en viktig person i handlingen, för det är ju runt hennes sjukdom och död allt kretsar. Men trots det kommer hon aldrig upp till nivån av att vara en protagonist utan förblir en *agent* och en *flat character*. Hon finns där, hon säger inget och hon gör det som förväntas av henne.

I denna andra text av uppväckande kan vi se en liknande bild som i den förra texten när man applicerar den i *structuralist criticism*-uppställningen. Här är det Jesu gudomlighet som träder in som avsändare. Jesus är den som hjälper och helar. Motståndet som behöver avhjälpas är döden i flickan och subjektet är således Jairos dotter. Objektet är att flickan väcks till liv och mottagare är att flickans föräldrar får sin dotter tillbaka och att tre av Jesu lärjungar fick se detta under på nära håll.

3.3 Text 3. Petrus uppväcker Tabita. Apg 9:36–42

Den tredje berättelsen som ska analyseras är hämtad från Apostlagärningarnas nionde kapitel. Det är Petrus som uppväcker lärjungen Tabita eller Dorkas som hon heter på grekiska. Men hela narrativet börjar med att det berättats om den förföljelse som Saul drev på av de kristustroende som kallas ”Vägen” (v. 2). När han är på väg mot Damaskus för att gripa Herrens lärjungar, både män och kvinnor, för att ställa dem inför rätta i Jerusalem möter han den uppståndne Jesus i ett ljussken (v. 3). Saul blir nu omvänd och den förföljelse av kyrkan som han drivit på ebbar ut. Narrativet går över till att berätta om Petrus som nu kunde vandra från plats till plats utan att vara rädd för att gripas för sin tro. Det beskrivs hur människorna levde i gudsfruktan och att kyrkan byggdes upp och att den växte genom den heliga andens tröst och stöd (v. 31). Det berättas att Petrus kommer till Lydda och botar en lam man med orden ”Jesus Kristus botar dig. Stig upp och gör själv i ordning din bädd” (v. 34). Denna händelse spred sig

och alla som bodde i Lydda och på Sharonslätten omvände sig till Herren. Hela narrativet avslutas med den berättelse som nu tar vid och det är den som ska analyseras. Vi förflyttar oss till Joppe, en by strax intill Lydda.

Även denna text är översatt på ett likartat sätt mellan de olika översättningarna Giertz, SFB och B2000. Inget sticker ut eller kommer i konflikt mellan översättningarna vilket gör att någon analys med denna metod inte går att utföra på denna text.

Om vi följer *quinary scheme*, kan vi se att i (1) *initial situation* får vi reda på att det fanns en kvinna bland lärjungarna som hette Tabita (aramaiska)³² och/eller Dorkas (grekiska). Hennes liv var fyllt av goda gärningar och hon var frikostig mot de fattiga. Det som nu blir (2) *complication*, är att Dorkas blir sjuk och dör. Hon tvättas och man bär upp henne på övervåningen. Det som förändrar den initiala situationen och således tar oss in på (3) *transforming action*, är att lärjungarna som befinner sig i Joppe har hört att Petrus befinner sig i grannbyn. De skickar dit två män som ber honom komma med så fort som möjligt och Petrus följer genast med. Väl framme i huset för de upp honom till övervåningen där alla änkor samlas kring honom. De visar de textilier som Dorkas gjort medan hon var i livet och änkor gråter. Upplösningen (4) *denouement*, inleds av att Petrus säger åt alla att gå ut för att sedan falla på knä och be. Därefter vänder han sig mot den döda kvinnan och säger ”Tabita, stig upp!” Hon öppnar sina ögon och när hon ser Petrus så sätter hon sig upp. Han hjälper henne att resa sig och när han gjort det kallar han in de heliga och änkor för att låta dem se att hon lever. Det som detta leder till, (5) *final situation*, är att många kom till tro på Herren och att händelsen blev känd i hela Joppe.

De olika karaktärerna i denna *story* och som driver handlingen framåt i *the plot* är intressant. Vi har Tabita, eller Dorkas som hon tydligen kallas av de grekisktalande vännerna. Hon är en *protagonist* genom denna *story* och det är om henne hela denna berättelse kretsar kring. Genom vår läsning av texten kan vi förstå att hennes död är något oväntat för omgivningen. Vi anar att hon inte är så gammal så att hon blivit sjuk och dött av ålderdom utan att hon är i en ålder då det är ovanligt att man drabbas av sjukdom som leder till döden. Att hon får livet tillbaka, ställer sig upp och låter sig visas upp inför de heliga och änkor, måste upplevts som helt osannolikt bland de som var där. Men hur det än kan ha varit för de som var där, upplevs hon ändå som en *flat character* av mig som läsare. Hur man ska se på Petrus är svårare. Man kan tänka sig att ryktet om att han helat den lame mannen i Lydda också spridit sig till Joppe och kanske är det därför som man skickar två män för att hämta honom.

³² Not till Apg 9:36 i B2000.

Lärjungarna i Joppe tycks ha en förväntan på att Petrus ska kunna hjälpa Dorkas på något sätt. I och med det, gör han kanske inget oväntat eller förvånande i *the plot* bland de människorna som är där men för mig som läsare överraskar han mig. Han är en *protagonist* och han framstår också som en *round character*. Att ingen i berättelsen tycks vara förvånad över det Petrus åstadkommer med sin bön är i sig något förvånande. Männen som är budbärare och som ber Petrus komma med så fort som möjligt faller tillsammans med änorna in under *agent* och *block character*. Vem som betecknas som de ”heliga” framgår inte och de har en, i sammanhanget, väldigt liten roll och tillför egentligen inget i berättelsen. Därmed kan dessa karaktärer ses som *walk-on* och *block character*.

När vi analyserar denna berättelse med hjälp av *structuralist criticism* kan vi se följande. Petrus är den som lärjungarna kallar på för de tror att Petrus är den som kan hjälpa dem, han blir således hjälparen. Han klarar inte detta själv utan ber Gud om hjälp vilket gör att Gud blir avsändare till den kraft och hjälp som behövs. Motståndare i berättelsen är sjukdomen och den död som infinner sig. Subjektet är Tabita och objektet är att Tabita väcks ur sin död. Mottagarna är de heliga, änorna och de många som kom till tro på Herren.

3.4 Text 4. Paulus uppväcker Eutychos. Apg 20:7–12

Den fjärde och sista berättelsen som beskriver hur en avliden person får livet tillbaka kommer från Apostlagärningarnas tjugonde kapitel. I detta narrativ hamnar vi mitt i den tredje missionsresan som Paulus gör i sitt arbete med att få ut budskapet om Jesus i världen. Det beskrivs att det är ganska turbulent kring Paulus och långt ifrån alla som hör honom väljer att tro på hans budskap. Resplanerna ändras och just som han är redo att avsegla mot Syrien från Grekland, ändras planen och han reser istället tillbaka genom Makedonien för att sedan segla till Troas i Mysien, och det är här i Troas som uppväckandet sker.

Tittar vi på de olika översättningarna av denna text kan vi se att det skiljer något i de olika ordvalen som man valt att använda och med hjälp av de olika översättningarna av denna text kan vi dra några slutsatser.

Giertz	SFB	B2000
20 ⁷ När vi på första veckodagen var samlade till brödsbrytelse, talade Paulus med dem, och eftersom han nästa dag tänkte lämna dem höll han på med att tala ända till midnatt.	20 ⁷ Den första dagen efter sabbaten var vi samlade för att bryta brödet. Paulus talade med dem som var där, och eftersom han skulle resa nästa dag fortsatte han att tala ända till midnatt.	20 ⁷ Dagen efter sabbaten hade vi samlats för att bryta bröd. Paulus, som skulle resa nästa dag, talade till bröderna, och han höll på ända till midnatt.

⁸ Det var en mängd lampor tända i salen i övervåningen där vi var samlade.	⁸ Det fanns många lampor i rummet på översta våningen där vi var samlade.	⁸ Det fanns många lampor i det rum på översta våningen där vi var samlade.
⁹ I fönstret satt en ung man som hette Eutykus. När Paulus nu talade så länge föll han i djup sömn och blev så överväldigad av den att han föll ut från tredje våningen och fick lyftas upp livlös.	⁹ I fönstret satt en ung man som hette Eutykus. Han föll i djup sömn när Paulus talade så länge, och i sömnen föll han ner från tredje våningen. När man lyfte upp honom var han död.	⁹ En ung man som hette Eutykos hade satt sig i fönstret. Han föll i djup sömn då Paulus talade så länge, och i sömnen ramlade han ut från tredje våningen, och när man lyfte upp honom var han död.
¹⁰ Men Paulus gick ned och kastade sig till marken och omfamnade honom och sade: Klaga inte så! Livet är kvar i honom.	¹⁰ Paulus gick då ner, böjde sig över honom och tog honom i sina armar och sade: ”Var inte oroliga. Hans själ är kvar.”	¹⁰ Paulus kom då ner och lade sig över honom, slog armarna om honom och sade: ”Sluta med er klagan, han lever!”
¹¹ Sen gick han upp, bröt brödet, åt och talade ännu länge, ända till gryningen. Först då lämnade han dem.	¹¹ Därefter gick Paulus upp igen och bröt brödet och åt. Han fortsatte att tala länge, ända till gryningen, och gick sedan vidare.	¹¹ Och han gick upp igen, bröt brödet och åt. Sedan fortsatte han länge att predika, ända till gryningen, då han lämnade dem.
¹² Men pojken levde och de tog honom med sig glada och tröstade.	¹² De förde hem den unge mannen levande, och de blev mycket uppmuntrade.	¹² Ynglingen levde och kunde föras hem, och de kände en stark tillförsikt.

Det första vi möts av är att de träffas på den första veckodagen, dagen efter sabbaten. Här berättas att Paulus och ”bröderna” träffas på den första veckodagen, dagen efter sabbaten, vilket skulle kunna betyda den dag vi kallar ”söndag”. Giertz kommentar till det är att redan vid denna tid fanns det kristna som börjat fira den dag då Kristus uppstod – ”Herrens dag”.³³ Dock finns det inget i narrativet som bekräftar att det är söndag då de träffas. Anledningen till sammankomsten, som kommer fram i texten, är att Paulus ska resa vidare dagen efter, inte att det är ”Herrens dag”. Eftersom sabbaten inleds i samband med solens nedgång på fredagen och varar ett dygn framåt enligt judisk tideräkning, kan det inte uteslutas att det redan var på lördagskvällen som man träffades. Men använde de romersk tideräkning vilket innebär att man räknade dygnets början och slut från midnatt blir det som Giertz säger och de samlades på söndagskvällen.³⁴ I nionde versen är det ett ord som skiljer sig i Giertz översättning mot de övriga översättningarna. Det är när den unga mannen fallit ut från fönstret och man lyfter upp

³³ Bo Giertz, *Förklaringar till Nya testamentet D. 2 Johannesevangeliet, Apostlagärningarna, Romarbrevet, Korinterbrevet* (Göteborg: Församlingsförlaget, 2001), s. 236.

³⁴ Edvin Larsson, *Apostlagärningarna 13–20* (Uppsala: EFS-förlaget, 1987) s. 443 samt, Julie A. Glavic, ”Eutykus in Acts and in the Church: The Narrative Significance of Acts 20:6–12.” *Bulletin for Biblical Research* 24 (2014): 189.

hans kropp. Giertz har översatt det till att han var "livlös" medan SFB och B2000 har valt ordet "död. I den följande versen är det också olika ordval eller ordalydelser i översättningarna. Giertz skriver "Klaga inte så! Livet är kvar i honom", i SFB står det "Var inte oroliga. Hans själ är kvar." B2000 använder orden "Sluta med er klagan, han lever!"

Med Giertz ordval öppnar det till spekulationer om den unge mannen verkligen var död eller om han bara var i ett livlöst tillstånd vilket kan innebära att han endast var avsvimmad. Denna tes tycks också bekräftas ytterligare när man läser vad Paulus säger i nästa vers där Giertz skriver "Klaga inte så! Livet är kvar i honom", i SFB står det "Var inte oroliga. Hans själ är kvar." och B2000 använder orden "Sluta med er klagan, han lever!" Om det beror på att Paulus gör olika upplivningsförsök i de olika översättningarna är oklart. Dock kan man konstatera att Lukas inte säger något om att Paulus vänder sig till Gud i bön över det som inträffat, vilket man kan tycka borde vara rimligt om den unge mannen verkligen dog.

Det tillsammans med analysen av de olika översättningarna gör att det kan väckas en hel del tankar kring om den unge mannen verkligen dog eller inte. Lukas är, genom både evangeliet och Apostlagärningarna, en pålitlig författare. Det finns inga tecken i hans berättelse att saker lagts till eller dragits ifrån i det som berättas och Tannehill uttrycker att vi kan lita på den berättelse som Lukas ger.³⁵ Det styrker tanken på att om Paulus fallit på knä och bätt Gud om hjälp vid detta tillfälle så hade Lukas skrivit det. Tannehill säger också att Paulus syfte var att sprida uppmuntran, uppmaning och tröst till församlingarna på hans missionsresor. Berättelsen som beskriver det som hände i Troas infriar dessa begrepp. Att det var Paulus som fann Eutychos vid liv bidrar med en god effekt till hans syfte.³⁶ Att Tannehill är tveksam till om pojken verkligen dog råder det ingen tvekan om och det vi kan se av texten är att om Lukas skrivit ned varje gång Paulus bad till Gud, ja, då bad han inte en enda gång under vistelsen i Troas.

Själv ställer jag mig bakom Larssons tankar som är en helt annan linje än den Tannehill presenterar. Larsson menar att det inte finns några tveksamheter till det som Lukas skriver, utan att pojken verkligen dog av fallet. Att Paulus säger "Sluta med er klagan, han lever!" är inget uttryck för att den unge mannen är avsvimmad utan beror helt enkelt på att livet återvänt efter den död som inträffade. Glavic är också inne på samma linje och hon säger att det finns inget som säger att Paulus mirakel skulle ha lägre trovärdighet mot profeternas och Petrus mirakel.³⁷

³⁵ Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts. Vol. 1*, s. 7.

³⁶ Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts. Vol. 2*, s. 245.

³⁷ Glavic, "Eutychus in Acts and in the Church", s. 191.

Ordvalet är också inspirerat av den bön som Elia bad och att profeterna är förebilder för Paulus i denna situation råder det ingen tvekan om.³⁸

Paulus har nu varit i Troas en vecka och det är dags att resa vidare på sin resa som har Jerusalem som slutdestination. Men innan han reser samlas ”bröderna”, dagen efter sabbaten, för att bryta bröd. Paulus talar och han håller på ända till midnatt. De har samlats i husets översta våning och det är många lampor i det rummet. Detta är inledningen av *the plot* och med hjälp av *quinary scheme*, kan vi också se att detta är (1) *initial situation*. Det som får berättelsen att förändras och som inleder en spänning, (2) *complication*, är att en ung man som heter Eutychos har satt sig i fönstret och fallit i djup sömn. Det är i sig inte så förvånande med tanke på att Paulus talade så länge. Men så händer det som förändrar hela den initiala situationen, (3) *transforming action*. Det vill sig inte bättre än att pojken faller ut, i sömnen, från tredje våningen och när man kommer till hans undsättning finner man att han är död. Upplösningen, (4) *denouement*, är att när Paulus kom ner så lägger han sig över pojken, han slår också sina armar om honom och säger ”Sluta med er klagan, han lever!” Slutligen (5) *final situation*, är att Paulus åter går upp i rummet på tredje våningen. Han bryter brödet och äter för att sedan fortsätta med sin predikan, en predikan som varar ända till gryningen då han lämnar dem. Pojken som föll från fönstret levde och de som varit där kände en stark tillförsikt.

I *the plot* som beskriver denna del av narrativet kan vi utläsa några få karaktärer. Det är Paulus, den unga mannen Eutychos och bröderna. Vi får också veta att det är någon eller några som stämmer upp i en klagan då Eutychos fallit ut från fönstret och i slutet får vi veta att ”de” kände en stark tillförsikt. Om bröderna, personerna/personen som stämmer upp i en klagan och ”de” som kände en stark tillförsikt är samma personer kan vi inte veta och det spelar ingen större roll i detta sammanhang. Det är endast personerna som stämmer upp i en klagan som egentligen tillför något till denna story vilket gör att de klassas som *agents*. Den övriga obestämda folkmassan i form av bröder och ”de” är inget annat än *walk-on*-karaktärer och tillsammans med ”de” är de *block characters*. Paulus och Eutychos är däremot *protagonister*. Det är de som är huvudpersoner i denna *story*. Att Eutychos somnar i fönsteröppningen tycks inte, i sig, vara något konstigt eftersom ingen verkar bry sig över att han gör det. Att han faller ut ur öppningen är inte helt oväntat, att han vaknar till liv igen och kunde föras hem är inte heller särskilt förvånande i en biblisk berättelse och det gör honom till en *flat character*. Att Paulus gör oväntade saker är något som genomsyrar i stort sett alla berättelser om honom. Om han bara hade predikat och brutit bröd så hade ingen höjt på ögonbrynen, men att han lägger

³⁸ Larsson, *Apostlagärningarna 13–20*, s. 444.

sig över den unga mannens döda kropp, så att han får livet tillbaka, och därefter bara går upp till tredje våningen och fortsätter med sitt är för mig förvånande och det gör så klart att han är en *round character*.

När Lukas berättar om denna händelse i Apostlagärningarna kan vi se något anmärkningsvärt när vi applicerar de olika delarna i *structuralist criticism's* schema. Analysen visar att viktiga delar saknas. Hjälpare har vi, det är Paulus som i berättelsen väcker den unga pojken till liv. Den unga pojken är således subjektet och motståndare är den död som infinner sig när pojken träffar marken efter hans fall. Objektet är uppväckandet som sker när Paulus slår armarna om honom men avsändare saknas. Det som tidigare varit tydligt med Jesu/Guds närvaro som avsändare i uppväckandeögonblicket saknas. Även mottagare saknas i texten, uppväckandet tycks inte leda till något som gör skillnad i texten. Visserligen översätter Giertz den sista versen med orden: ”Men pojken levde och de tog honom med sig glada och tröstade.” Men om de var glada att pojken levde eller att Paulus undervisat dem ända till gryningen framgår inte av texten.

4 Komparativ analys

I detta kapitel kommer jag jämföra de olika texterna från kapitel 3 med varandra. Jag kommer också ställa dem i relation med de texterna som presenteras under bakgrund i kapitel 2. Dels mot texterna från Gamla testamentet men också mot den utombibliska texten om Apollonius.

4.1 Likheter och skillnader mellan Lukas texter

I analysen av de olika perikoperna i kapitel 3 kan vi se att det finns saker som förenar texterna och det finns saker som går isär. Om vi börjar med att titta på de saker som förenar Lukasevangeliets berättelser om när Jesus uppväcker döda så kan vi se, precis det som Thompson kommer fram till i sin forskning, nämligen att de här texterna har flera gemensamma beröringspunkter. Det är det enda barnet som avlidit, Jesus säger ”stig upp” i båda berättelserna, det finns en skara av sörjande människor, Jesus känner medlidande med föräldrarna till de avlidna unga människorna. I text 1, i narrativet om änkans son i Nain, säger Lukas uttryckligen att Jesus kände medlidande och att det var därför som han uppväckte pojken. I text 2 om Jairos dotter tycks Jesus se besvikelsen och sorgen i Jairos ögon då de inte hann fram till hans hus innan flickan dog. Jesus säger åt honom: ”Var inte rädd, tro bara, så skall hon bli hjälpt.” Det säger ju också att det är för hans skull som flickan ska få livet tillbaka, det är han som inte ska vara rädd och det är han som ska tro för att flickan ska bli hjälpt.³⁹ I båda dessa första berättelser säger Jesus också ”Gråt inte” (7:13, 8:52) något som kan förstås som hans messianska uppdrag och hans sätt att möta fattiga med glädjebud.⁴⁰ Det som skiljer berättelserna åt är att änkan inte ber Jesus om hjälp men det gör Jairos. Änkans son uppväcks utomhus bland en skara människor medan Jairos dotter uppväcks inomhus och endast i åsynen av flickans föräldrar och tre utvalda lärjungar. Att ingen ber Jesus om hjälp när han möter änkan i Nain skiljer inte bara mellan berättelserna jag nyss nämnde utan denna episod är speciell på den punkten. Det är den enda berättelsen om uppväckande som beskrivs på det sättet att Jesus söker upp den drabbade utan att någon ber honom.⁴¹ Förklaringen kan i och för sig vara ganska självklar. Som Meier påpekar så kan anledningen till att änkan inte tar något initiativ i berättelsen vara den att ”det finns faktiskt inget som tyder på att hon vet vem Jesus är”.⁴² I de andra perikoperna från Bibeln som jag tar upp i denna uppsats ber man profeter, Jesus eller apostlar om hjälp och det vittnar om

³⁹ Thompson, ”Parallel Composition and Rhetorical Effect in Luke 7 and 8”, s. 177.

⁴⁰ Green, *The Gospel of Luke*, s. 344.

⁴¹ Wolter, *The Gospel According to Luke*, s. 298.

⁴² Meier, *A Marginal Jew*, s. 792–793.

att man kände till dem. I Paulus fall i text 4 saknas frågan men denna situation är speciell på grund av att Paulus är närvarande då olyckan sker och det faller sig naturligt att han griper in.

Tannehill beskriver också dessa likheter mellan de olika texterna i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna. Han säger att det finns en tendens hos Lukas att presentera kvinnligt och manligt i par genom narrativet. Dels har vi en pojke och en flicka som uppväcks från döden i Lukasevangeliet och dels har vi en kvinna och en man som uppväcks i Apostlagärningarna. Denna dualism syns inte bara i det stora sammanhanget utan visar sig också i det lilla som till exempel hos Petrus. Strax innan han hämtas till Tabita, då han är i Lydda, helar han en lam man som heter Aineas (9:32–35). Vid båda dessa tillfällen är det tydligt att Petrus helar dessa personer genom den kraft som beror på namnet Jesus och inte genom sin egen kraft eller fromhet.⁴³ Larsson betonar också att genom den bön som Petrus ber i text 3 visar Lukas att makten att uppväcka döda inte ligger hos någon människa utan den makten finns bara hos Jesus själv och hans fader.⁴⁴ Tannehill påpekar också att det finns likheter i berättelserna från Apostlagärningarna där döda uppväcks. Båda berättelserna handlar om död och liv, det poängteras i båda berättelserna att de befinner sig på tredje våningen och de drabbade personerna är namngivna troende personer.⁴⁵

I Lukasevangeliet uppväcker Jesus två personer som avlidit. Första gången han gör det sker det i Nain och här visar Jesus sin gudomlighet på ett nytt sätt. Precis som Rowe säger så är denna berättelse välplacerad genom att den höjer Jesu status från att endast läka sjuka till att nu även innefatta uppväckandet av döda.⁴⁶

Många bibelkommentarer drar paralleller mellan uppväckandet av pojken i Nain och berättelsen om Johannes frågar till Jesus men Green ser den här berättelsen i ett annat ljus. Det handlar kanske inte så mycket om uppväckandet av pojken utan hur han ser på kvinnan och hennes situation. Green uttrycker att utan sin son skulle hon hamna i en mycket utsatt situation och det var ju faktiskt av medlidande med henne Jesus uppväckte pojken, inget annat.⁴⁷ Medlidande är en viktig del för att man ska förbarma sig över någon annans situation och Lukas använder detta ord fler gånger. I berättelsen om den barmhärtige samariern är det just detta ord som är avgörande för att den skadade mannen ska få den hjälp han behöver. När den förlorade sonen återvänder hem till sin far, välkomnas han av sin far som fylls av medlidande.⁴⁸

⁴³ Robert C. Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts. A Literary Interpretation. Vol. 2, The Acts of the Apostles* (Philadelphia: Fortress Press, 1994), s. 126.

⁴⁴ Edvin Larsson, *Apostlagärningarna 1–12* (Stockholm: EFS-förlaget, 1983), s. 222.

⁴⁵ Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts. Vol. 2*, s. 247.

⁴⁶ Rowe, *Early Narrative Christology*, s. 117.

⁴⁷ Green, *The Theology of the Gospel of Luke*, s. 97.

⁴⁸ Wolter, *The Gospel According to Luke*, s. 299–300. Jfr Luk 7:13, 10:33 och 15:20.

Att döda uppväcks är ingen självklarhet och man kan se, framförallt i text 2 i berättelsen om Jairos dotter, att detta inte är något som man trodde skulle kunna ske. När det kommer bud från Jairos hem att dottern är död säger de: "Besvära inte Mästaren längre" (Luk 8:49) vilket tyder på att ingen trodde eller tänkte ens tanken att Jesus skulle kunna uppväcka en död människa.⁴⁹ På samma sätt var det för Apollonius då det berättas att han uppväcker kvinnan. När han frågar efter hennes namn tror människorna som är där att han ska hålla ett begravningsstal, inte uppväcka den döde.⁵⁰

Som jag nämnde i min analys över text 3 så åldersbestäms inte Tabita. Vi vet inte heller hur hennes status var i samhället för övrigt, om hon var gift, änka, jungfru eller frånskild. Det enda vi kan läsa ut av texten är att hon var frikostig mot de fattiga och att hon gjorde goda gärningar. Men var det därför som hon uppväcktes? Även i denna text beskrivs det hur hennes död påverkar hennes närmsta krets. "Änkorna" samlades kring Petrus och grät, kan vi läsa, och min uppfattning är att det är avgörande för Petrus handlande. Pervo menar också att det måste varit en katastrof för änkorna att Tabita avlidit.⁵¹ I så fall, om min uppfattning och Pervos uttalande stämmer, så var det också denna situation av medlidande som var avgörande för hennes uppväckande.

4.1.1 Quinary scheme

I min analys använde jag mig av Marguerat och Bourquins beskrivning av *quinary scheme*. När jag sammanställer analysen av *quinary scheme*, så ser den ut så här:

1. I (1) *initial situation* berättas var/vad som inleder den kommande berättelsen. Här kan vi se en likhet mellan texterna som ger oss en inledande information om platsen eller situationen där händelsen ska utspela sig på. Här finns det ingen text som avviker från de andra.
2. I (2) *complication* kan vi se att i alla texter utom text 4 får vi reda på att någon är sjuk eller att någon har dött. I text 4 är det att den unge mannen som somnar i fönsteröppningen som leder till komplikationen.

⁴⁹ Meier, *A Marginal Jew*, s. 781.

⁵⁰ Michael Wolter, *The Gospel According to Luke. Volume I (Luke 1–9:50)* (Waco: Baylor University Press, 2016), s. 363.

⁵¹ Richard I. Pervo, *Acts. A Commentary* (Minneapolis: Fortress Press, 2009), s. 255–257.

3. I (3) *transforming action* är det endast i text 1 som den döde väcks till liv. I text 2 och 4 är det döden som inträffar och i text 3 kommer den efterlängttade Petrus fram till huset där den döda kvinnan befinner sig.
4. I (4) *denouement* visar sig alla döda vara levande igen och även här är det ingen text som avviker från de andra.
5. I (5) *final situation* spretar det mellan texterna. I text 1 och 3 äras Gud för det som just skett. I text 2 förbjuds föräldrarna att tala om det som hänt, i text 4 leder det till att man kan fortsätta med det man höll på med precis innan kaoset som uppstod då den unge mannen föll ut från fönsteröppningen.

Det som vi framför allt kan se i denna analys är att text 4 utmärker sig mot de övriga framför allt i (5) *final situation*. Att text 4 saknar det slut som man kan förvänta sig när ett under av den kalibern skett som att uppväcka en död människa är också förvånande. Det jag saknar är att man inte öppet och tydligt tackar Gud för det under som just skett men vad detta kan bero på återkommer vi till i kapitel 5.

4.1.2 Karaktärsindelning

I sammanställandet av karaktärsindelningen som gjordes i analysen var mitt mål att kunna urskilja om personerna har den egenskap som förväntas av dem men också för att kunna jämföra de olika karaktärerna i de olika texterna med varandra. Sammanställningen ser ut som följer.

- a) *Protagonist*. Varje berättelse har en eller flera protagonister. De stora huvudrollsinnehavarna är undergöraren i varje berättelse och den sträcker sig från början och ända till slutet i varje berättelse. I text 1 och text 2 är det Jesus, i text 3 är det Petrus och i text 4 är det Paulus. Deras motspelare blir således också protagonister men här växlar det mellan olika personer och ingen annan är protagonist genom hela berättelsen som dem.
- b) *Walk-on*. Här hamnar alla de som håller sig i bakgrunden. Det är personer som är bärare, det är Jairos fru i text 2, det är de "heliga" i berättelsen om Tabita i text 3 och det är den obestämda folkmassan i form av bröder och "de" när Paulus uppväcker Eutychos i text 4.
- c) *Agent*. Är alla de namnlösa människorna som prisar Gud i text 1, det är lärjungarna och flickan som uppväcks i text 2, i text 3 är det änkorna och männen som hämtar Petrus och det är personerna som stämmer upp i en klagan i text 4.

- d) *Round character*. I text 1 möter vi ingen *round character* däremot möter vi flera i text 2. Det är Jairos och det är lärjungarna, Petrus, Jakob och Johannes. I text 3 är det Petrus och slutligen är det Paulus i text 4.
- e) *Flat character*. I text 1 och 2 är Jesus en *flat character* men också de personerna som han uppväcker från döden. I text 3 är det Tabita/Dorkas och i text 4 är också den uppväckta personen en *flat character*.
- f) *Block character*. Är, i text 1, folkmassan och de som bär bårn, i text 2 är det också folkmassan men också flickans mor, i text 3 faller männen som är budbärare in tillsammans med änorna och de ”heliga” och slutligen är det ”bröderna” i text 4.

Det som vi kan se i denna sammanställning är att det finns en förväntan hos läsaren att vissa saker ska infrias i texten och trots att flera saker är övernaturliga och tillsynes ofattbara förvånas man inte som läsare när det står att Jesus utför dessa under. Däremot uppfattas *protagonisterna* som *round character* i text 3 och text 4 då de inte utger sig att vara Guds son eller Guds utvalde men ändå utför liknande under som Jesus åstadkommer.

4.1.3 Structuralist criticism

Genom att summera analysmetoden, *structuralist criticism*, som jag hämtade ur Hayes och Holladay's bok, kan man se gemensamma nämnare i texterna men också delar som sticker ut. Hjälpare:

- Är protagonisten som sträcker sig genom hela berättelsen. I text 1 och 2 är det Jesus. I text 3 är det Petrus och i text 4 är det Paulus. Det är de personerna som berättelserna kretsar kring och det är med deras insats som hjälp förmedlas.

Motståndare:

- I samtliga fall är döden det som ska bekämpas och därmed också motståndaren.

Subjekt:

- I samtliga texter är det den döda personen som är subjektet.

Objekt:

- Är de uppväckande som sker av de döda personerna.

Avsändare:

- Avsändaren är oklar i en av texterna. I text 4 berättar vår författare inget om att Paulus ber Gud om hjälp och inget säger oss att Paulus har förmågan att hela och uppväcka människor utan Guds hjälp. Det gör att uppväckandet i text 4 faktiskt saknar avsändare.

I text 1 och text 2 är avsändaren däremot solklar. Här är det Guds son, Jesus, som griper in. Indirekt är det Gud som uppväcker de döda personerna eftersom Gud gett Jesus makt att utföra under.

I text 3 är Gud avsändare. Det är till Gud som Petrus vänder sig i bön och det är Gud som uppväcker kvinnan.

Mottagare:

- I två fall händer det som borde vara författarens syfte med att skriva Lukasevangeliet och Apostlagärningarna, nämligen att talet om Jesus spreds och att många kom till tro. Tannehill säger att det finns ett positivt förhållande mellan de helandeunder som Jesus utför och att människor kommer till tro i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna. Jesu extraordinära auktoritet och kraft visar att Gud är källan till denna kraft.⁵² Dock visar berättelserna om uppväckande av döda att detta bara infrias i hälften av fallen då det sker. Det är i text 1 och text 3 som det sker.

I text 2 leder det till att familjen får tillbaka den avlidna personen och att de inte ska berätta det för någon.

I text 4 leder uppväckandet av den unga mannen inte till något.

Att det är protagonisten som sträcker sig genom hela berättelsen som är hjälparen är kanske inte så förvånande, inte heller vem som är motståndare, subjekt och objekt. Däremot är det intressant att berättelserna inte tydligt har samma avsändare. En sak som blir tydlig i analysens sista del är vem som kan ses som mottagare av det som sker. Indirekt får ju alla som har den avlidne personen kär tillbaka sin son, dotter eller vän men i det stora sammanhanget tycks vissa delar sakna den konsekvens som ett uppväckande borde innehålla. Jag tänker på den villervalla som det borde lett till. Det vi kan se av texterna är att uppväckandet av döda är mycket ovanligt. Enligt Lukas är det endast Petrus som får uppleva detta tre gånger, ingen annan. Av analysen framkommer även att text 2 och 4 inte berättar något om vad detta gjorde med människorna som fick se den döda personen levande igen.

4.2 Likheter och skillnader mellan Lukas texter och texterna i Gamla testamentet

I det andra kapitlet under rubriken ”Bakgrund” så nämner jag att det finns berättelser om när Elia och Elisha uppväcker döda barn i Gamla testamentet. En sak som skiljer de berättelserna

⁵² Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts. Vol. 1*, s. 86.

mot hur Jesus gör när han uppväcker döda är att Elia och Elisha inte klarar av detta själva. De är beroende av hjälp från Gud om uppväckandet ska ske. De talar med Gud och efter det, sker undret då de avlidna får livet tillbaka. När Jesus handlar i liknande situationer vänder han sig inte till Gud i bön och vi förstår kanske först nu innebörden av den röst som hördes från himlen när Jesus döpts av Johannes döparen i det tredje kapitlet ”Du är min älskade son, du är min utvalde” (Luk 3:22) och i tionde kapitlet säger Jesus ”Allt har min fader anförtrott åt mig” (Luk 10:22). Det är ingen utom Jesus som har den relationen till Gud som han har. När Jesus uppväcker änkans son i Nain så finns det likheter med den berättelse när Elia uppväcker änkans son i Sarefat vid Sidon. I båda fallen är det en upprättelse för änkan att sonen uppväcks och det är hennes situation som står i centrum i berättelserna.⁵³ Profeter, lärjungar och apostlar kan också göra under men inte utan att vända sig till Gud. Några frågor man kan ställa sig är om Jesu sätt att gå till väga påverkar hur man ska utföra under framöver? Gör man som Jesus gjort eller väljer man att göra som Elia och som Elisha gjorde?

När Petrus, i text 3, hamnar i den till synes svåra situationen då han är själv med den avlidna lärjungen Tabita så vet vi att han har varit med om detta tidigare. Han var troligtvis med när änkans son i Nain uppväcktes och vi vet att han var en av de tre lärjungar som fick vara med när Jairos dotter uppväcktes av Jesus.⁵⁴ Intressant nog påminner Petrus handlande också om hur profeterna Elia och Elisha gjorde. Han visade ut alla så att han blev ensam med den döda och han vände sig i bön till Herren, vilket är väldigt likt det som profeterna gjorde. Det finns alltså likheter mellan hur profeterna gör och hur Petrus gör och en skillnad om man jämför dem med hur Jesus gjorde.⁵⁵ Men han har också lärt sig något nytt av Jesus. När Jesus väcker någon från döden så säger han ”stig upp”. Det har Petrus snappat upp och när Petrus sagt orden ”stig upp” öppnar Tabita sina ögon och sätter sig upp.

Paulus är ingen lärjunge till Jesus i den bemärkelsen att han vandrat med Jesus under hans verksamma tid här på jorden som Petrus gjort. Det kan också förklara hans tillvägagångssätt då han uppväcker den unge mannen som faller ut ur fönstret i Troas i text 4. Att Paulus själv säger att han var farisé (Apg 23:6) tyder på att han var väl förtrogen med texterna från Gamla testamentet och berättelserna om Elia och Elisha från Kungaböckerna hade han nog läst många gånger. Hur Jesus gjort när han uppväckt döda verkar Paulus vara helt ovetande om i den här berättelsen. Det finns åtminstone inget som tyder på att han har Jesus som förebild i sättet som uppväckandet sker. Däremot finns det stora likheter i den ritualliknande handling som han utför

⁵³ Green, *The Gospel of Luke*, s. 290.

⁵⁴ Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts*. Vol. 2, s. 127.

⁵⁵ Meier, *A Marginal Jew*, s. 792.

med den som profeterna gjorde när man läser B2000:s översättning. Här lägger sig Paulus över den unge mannens kropp, något som beskrivs att också profeterna gjorde, men något som Jesus frångått.⁵⁶ Det som tycks inspirerat Petrus att säga som Jesus, i själva uppväckandetillfället, saknas också hos Paulus.

Sömn är något som återkommer i Lukas berättelse. I text 2 när Jairos dotter har dött säger Jesus att ”hon är inte död, hon sover” (8:52). Lukas berättar också om när Jesus förhärligas på härlighetens berg. Då berättas det att lärjungarna faller i djup sömn och när de vaknar ser de Jesu härlighet (9:28–36). Sönnen kan också ses som en prövning som när lärjungarna somnar då de är med Jesus i Getsemane (22:45–46). Glavic menar att när Eutychos faller i djup sömn och dör kan det visa på konsekvensen av att inte hålla sig vaken då man befinner sig under prövning och i en utsatt position.⁵⁷ Tannehill är inne på samma tankar när han menar att sönnen kan ses som ett misslyckande som leder till allvarliga konsekvenser för Eutychos. Han säger ”Eutychos misslyckades och föll”.⁵⁸ Glavic poängterar att uppväckandet av Eutychos därför kan ses som hans möte med den förhärligade Jesus.⁵⁹ Att somna eller sova kan således betyda olika saker i detta sammanhang. Sova behöver inte betyda att personen sover i ett levande tillstånd och det verkar inte som att det är poängen för författaren. Däremot finns det en gemensam nämnare i uppväckandet som författaren vill få fram. Nämligen att alla som varit frånvarande i ett ”sovliknande” tillstånd, möter Jesus på ett nytt sätt efter uppväckandet.

Att Jesus är en förebild för Petrus och Paulus råder det ingen tvekan om eftersom det är budskapet om honom som de försöker sprida. Vi kan också se att i situationen då döda uppväcks är Elias och Elishas sätt att gå tillväga av stor betydelse och att även de är förebilder för apostlarna.

4.3 Likheter och skillnader mellan Lukas texter och texten om Apollonius

Utav de episoder jag valt att ta med i denna uppsats så är det en bibelepisod som också påminner om den episod som berättas av Flavius Filostratos. I texten av Filostratos går det att dra flera likheter till text 1 i analysen. Wolter lyfter fram en likhet mellan dessa texter och han säger att begravningsplatsen ligger utanför staden och det är just där, på väg mot begravningen, som mötet sker i båda texterna.⁶⁰ Det som också är gemensamt är att ingen ur begravningsstågen ber om den hjälp eller det under som strax ska ske. I Jesu fall sker det på grund av det medlidande

⁵⁶ Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts*. Vol. 2, s. 127.

⁵⁷ Glavic, ”Eutychus in Acts and in the Church”, s. 193–194.

⁵⁸ Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts*. Vol. 2, s. 250.

⁵⁹ Glavic, ”Eutychus in Acts and in the Church”, s. 193–194.

⁶⁰ Wolter, *The Gospel According to Luke*, s. 299.

som han känner över moderns situation som är avgörande för hans ingripande. I Apollonius fall står det inte uttryckligen att det var på grund av medlidande som han ingrep men det var något som gjorde att han stannade upp och som gjorde att han handlade i ”denna sorgliga syn” vilket kan tolkas som att hans medlidande var avgörande. Både Jesus och Apollonius uppväcker de avlidna helt öppet i många människors åsyn. Jesus och Apollonius följer samma mönster även här, allt sker helt öppet bland de människor som är där. En skillnad i valet av död person som ska uppväckas är att Jesus uppväcker en änkas son. En kvinna som man kan tänka sig står utan skyddsnät och som befinner sig i en utsatt situation. Apollonius däremot uppväcker en ung kvinna ur en konsulär familj. Förmodligen omgärdad av populära personer i samhällets topp och troligtvis ganska välbärgad med tanke på den belöning som samlas ihop som tack till Apollonius.

Det är stora likheter mellan dessa episoder och det visar att man inte kan utesluta att Jesus påverkades av den grekisk-romerska kulturen. Den stora skillnaden är att Jesus hjälper en utsatt kvinna och att det är för hennes skull Jesus uppväcker pojken. I Apollonius fall tycks detta större sammanhang saknas och kvinnan uppväcks endast för sin egen del eller möjligtvis för sin släkts eller sin blivande mans skull.

5 Slutsats

I den här uppsatsen har jag försökt finna svaren på de frågor som ställdes i det första kapitlet. Med hjälp av de metoder som presenterades och med hjälp av tidigare forskning har jag analyserat perikoperna om när döda uppväcks så som de beskrivs av Lukas i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna. Det som jag kommit fram till är att det finns likheter men också att det finns skillnader mellan berättelserna. Svaret på den första frågan, vad är det för likheter och/eller skillnader i det som händer när döda uppväcks i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna skulle kunna sammanfattas så här:

En likhet är att det inte är vem som helst som utför dessa under. Jesus söker upp en kvinna utan skyddsnät och han ger henne upprättelse i Nain. Han svarar på den bön som Jairos ber honom om och han uppväcker också hans dotter. Petrus blir ombedd att komma när Tabita avlidit och i samband med Eutychos död är det Paulus som uppväcker honom. Alla dessa personer har en nära relation med Gud. Jesus som Guds utvalda son, Petrus som var en lärjunge till Jesus och som också viger sitt liv för att sprida det glada budskapet om Kristus vidare och slutligen Paulus som förändrar sitt liv i mötet med Jesus och som gör allt han kan för att tron på Kristus ska spridas ut över världen.

Att det finns en otydlighet hos Lukas om Paulus vände sig till Gud i bön när Eutychos uppväcks ställer så klart till det något och det är det som skiljer texterna från varandra. Jag tror som Tannehill att Lukas är en pålitlig författare men jag vill vända på hans resonemang och istället säga: ”Om Paulus inte vänt sig till Gud i bön då den unge mannen föll ut från fönstret då hade Lukas skrivit det”. Självklara saker behöver inte skrivas, det förstår man.

Det som utmärker Jesu sätt att uppväcka döda är framför allt att han är Guds son och utvald av Gud. Det gör att han frångår det sätt som Elia och Elisha gjorde då de uppväckte döda och endast med de ord han säger så uppväcks de avlidna. Det vi kan se av hans handlande är också att det påminner om hur det berättas att Apollonius utför sitt mirakel och därför kan vi inte utesluta att Jesus också är inspirerad av den grekisk-romerska kulturens uppfattningar över hur ett uppväckande skulle kunna gå till.

När det gäller hur de gammaltestamentliga texterna inspirerat uppväckandet så är det framför allt berättelserna i Apostlagärningarna som visar på det. Petrus sätt att gå till väga är väldigt likt profeternas handlande men hans sätt att ta sig an uppgiften verkar också vara inspirerad av Jesus. Paulus däremot tycks endast ha profeterna som förebilder och hans sätt att agera i själva uppväckandet är i stort sett identiskt med hur profeterna gjorde.

Den stora likheten mellan Filostratos text och Lukas text finner vi i berättelsen om änkans son i Nain. Som jag nämnde ovan kan man inte utesluta att den kulturella uppfattningen i den här delen av världen vid denna tid också påverkar hur Jesus går till väga och det kan ju också vara så att Lukas berättelse inspirerat Filostratos text. Hur det exakt ligger till kan vi inte veta och gör jag ytterligare slutsatser om det, trampar jag förmodligen utanför uppsatsens syfte och omfång. Det som jag däremot kan konstatera är att Lukas berättelser om uppväckandet av döda handlar om att hjälpa utsatta människor i deras svåra situation och hopplöshet men också, i flera fall, visa att Gud har makt över döden. Filostratos text handlar om att hjälpa en välbärgad familj och här saknas det gudomliga inslaget som är centralt i Bibelns texter.

Ytterligare slutsatser som jag kan dra av min analys är det som ingen tidigare tagit upp i den forskning som jag gått igenom – nämligen att det bland annat var de utvalda lärjungarna som skrattade åt Jesus när han sa att Jairos dotter sov i text 2. Särskilt intressant är att Petrus var en av de lärjungarna och att han också själv utför ett liknande mirakel då han uppväcker Tabita i text 3. Det visar på en utveckling och en mognad från att vara den som förnedrar Jesus genom att skratta åt honom till att ha honom som förebild då han senare i livet hamnar i den svåra situationen då han är ensam med den döda kvinnan. Det är också intressant att se den skillnad som råder mellan Petrus och Paulus i hur de går till väga när de uppväcker den döda personen. Petrus handlande, genom hans sätt att agera, visar att han har både profeterna och Jesus som förebild och hans handling visar att han var en lärjunge till den jordiske Jesus. Medan Paulus handlande tydligt visar att han endast kan relatera denna svåra situation till hur profeterna gjorde. Det visar också att han tycks vara ovetande om den jordiske Jesus sätt att angripa denna situation på.

Dessa perikoper om uppväckande av döda som Lukas berättar visar på att inte vem som helst tar sig an uppgiften att uppväcka någon som avlidit. Jesus gör det i egenskap av Guds son, Petrus och Paulus gör det som apostlar. Lukas är en sofistikerad berättare och även om vissa självklara saker inte skrivs ut så uppfattar jag att han är en genomtänkt berättare. Det är mycket möjligt att man i den antika skolan blev tränad på hur man skulle karaktärisera och gestalta personer i en berättelse så att den blev trovärdig och i den meningen får man nog säga att Lukas är en trovärdig berättare. Jag tror dock inte att det bara råkade bli så att det var just Petrus och Paulus som uppväckte de döda utan det motsvarar tydligt deras tidigare erfarenheter och de roller de har genom Lukas berättelse.

6 Källförteckning

6.1 Primärkällor

Bibel 2000. Örebro: Svenska Bibelsällskapet och Libris förlag, 2014.

Filostratos, Flavius. *The Life of Apollonius of Tyana* (Elektronisk resurs) (1) *Books I-IV*, Rev. Cambridge: Harvard University Press, 2012 (2005).

Filostratos, Flavius. *The Life of Apollonius of Tyana* (Elektronisk resurs) (2) *Books V-VIII*, Rev. Cambridge: Harvard University Press, 2012 (2005).

Gilbrant, Thoralf (red.). *Svensk studiebibel: Bibeltext. Svenska folkbibeln 2015*. Fjärde upplagan. Uppsala: Livets ords förlag, 2017.

Nya testamentet i åtta versioner. Varberg: Argument, 2016.

Stora studiebibeln *Bibel 2000*. Bibelkommissionens översättning av bibeltexten med svensk NIV kommentar. Vellinge: CorVita, 2007.

6.2 Sekundärkällor

Andersson, Greger och Bengtsson, Claes. *Bibelintrö. En guide till Gamla och Nya Testamentet*. Örebro: Libris, 2003.

Annell, Anders. ”Psykisk sjukdom och social utslagning”. Sidorna 859–868 i *Psykiatri*. Utgiven av Herlofson, J., Ekselius, L., Lundin, A., Mårtensson, B. och Åsberg, M. Upplaga 2. Lund: Studentlitteratur, 2016.

Giertz, Bo. *Förklaringar till Nya testamentet D. 1 Matteusevangeliet, Markusevangeliet, Lukasevangeliet*. Göteborg: Församlingsförlaget, 2001.

Giertz, Bo. *Förklaringar till Nya testamentet D. 2 Johannesevangeliet, Apostlagärningarna, Romarbrevet, Korinterbrevet*. Göteborg: Församlingsförlaget, 2001.

Green, Joel B. *The Gospel of Luke*. Grand Rapids: Eerdmans, 1997.

Green, Joel B. *The Theology of the Gospel of Luke*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

Glavic, Julie A. ”Eutychus in Acts and in the Church: The Narrative Significance of Acts 20:6–12.” *Bulletin for Biblical Research* 24 (2014): 179–206.

Hayes, John H. och Holladay, Carl R. *Biblical Exegesis: A Beginner's Handbook*, 3rd ed. Louisville: Westminster John Knox Press, 2007.

Heikel, Ivar A. och Fridrichsen, Anton. *Grekisk-svensk ordbok till Nya testamentet och de Apostoliska fäderna*. Ny utgåva. Uppsala: Bibelakademiförlaget, 2013.

- Lindstedt, Inger. *Forskningens hantverk*. Upplaga 2. Lund: Studentlitteratur, 2019.
- Larsson, Edvin. *Apostlagärningarna 1–12*. Stockholm: EFS-förlaget, 1983.
- Larsson, Edvin. *Apostlagärningarna 13–20*. Uppsala: EFS-förlaget, 1987.
- Marguerat, Daniel och Bourquin, Yvan, *How to Read Bible Stories. An Introduction to Narrative Criticism*. London: SCM, 1999.
- Meier, John P. *A Marginal Jew. Rethinking the Historical Jesus*, vol. 2, *Mentor, Message, and Miracles*. New York: Doubleday, 1994.
- Mitternacht, Dieter och Runesson, Anders (red.). *Jesus och de första kristna. Inledning till Nya testamentet*. Stockholm: Verbum, 2007.
- Nilsson, Martin P. *Olympen*. Ny utgåva. Stockholm: Prisma, 1985.
- Olsson, Birger. *Från Birgitta till Bibel 2000. Den svenska bibelns historia*. Stockholm: Verbum, 2001.
- Pervo, Richard I. *Acts. A Commentary*. Minneapolis: Fortress Press, 2009.
- Rowe, Christopher Kavin. *Early Narrative Christology: The Lord in the Gospel of Luke*. Berlin: De Gruyter, 2006.
- Tannehill, Robert C. *The Narrative Unity of Luke-Acts: A Literary Interpretation. Vol. 1, The Gospel According to Luke*. Philadelphia: Fortress Press, 1986.
- Tannehill, Robert C. *The Narrative Unity of Luke-Acts: A Literary Interpretation. Vol. 2, The Acts of the Apostles*. Philadelphia: Fortress Press, 1994.
- Thompson, Andrew. "Parallel Composition and Rhetorical Effect in Luke 7 and 8." *Journal for the Study of the New Testament* 38 (2015): 169–90.
- Wahlen, Clinton L. "Healing". Sidorna 362–370 i *Dictionary of Jesus and the Gospels*. 2 Upplagan redigerad av J. B. Green, J. K. Brown och N. Perrin. Downers Grove: IVP, 2013.
- Wassén, Cecilia och Hägerland, Tobias. *Den okände Jesus: Berättelsen om en profet som Misslyckades*. Stockholm: Bokförlaget Langenskiöld, 2016.
- Wasserman, Tommy. "Förord". Sidorna 3–5 i *Nya testamentet i åtta versioner*. Varberg: Argument, 2016.
- Wolter, Michael. *The Gospel According to Luke: Volume I (Luke 1–9:50)*. Waco: Baylor University Press, 2016.

6.3 Länkar från internet

Grekisk mytologi.

<https://www.greekmythology.com/Myths/Mortals/Alcestis/alcestis.html>

(hämtad 2021-01-27).

Nationalencyklopedin, Hippokrates.

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hippokrates>

(hämtad 2021-01-25).